

แนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ป่าชายเลน :
กรณีศึกษา ชุมชนวัดอโศการาม จังหวัดสมุทรปราการ

การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง เสนอเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
หลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการโรงแรมและการท่องเที่ยว
พฤษภาคม 2554
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยนเรศวร

ประกาศคุณูปการ

การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ด้วยความกรุณาอย่างยิ่งจาก รองศาสตราจารย์ชวลี วัฒน ฤทธ อธิการที่ปรึกษา และคณะกรรมการทุกท่าน ที่ได้ให้คำแนะนำปรึกษา ตลอดจน ตรวจแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความเอาใจใส่เป็นอย่างยิ่ง จนการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองสำเร็จสมบูรณ์ได้ ผู้ ศึกษาค้นคว้าขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ขอขอบพระคุณ ดร.ประกาศศรี พรหมประกาย จากมหาวิทยาลัยกรุงเทพ ดร. อารินทร์ สงวนเสริมศรี จากมหาวิทยาลัยนเรศวร และรองศาสตราจารย์มนัส ชัยสวัสดิ์ จากมหาวิทยาลัยนเรศวร ที่กรุณาให้คำแนะนำ แก้ไข และตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าจนทำให้การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้สมบูรณ์และมีคุณค่า

ขอขอบพระคุณบิดามารดาที่ได้ให้แนวคิดในการศึกษาตลอดมา กราบขอบพระคุณญาติพี่น้องที่น้อม ครอบครัวยุติให้ความรักความอบอุ่นและให้การสนับสนุนทางการศึกษาและทุนทรัพย์แก่ผู้วิจัยมาโดยตลอด และ ขอขอบพระคุณเพื่อนๆ ทุกคน ที่ให้ความช่วยเหลือคอยกระตุ้น และคอยเป็นกำลังใจ อันเป็นพลังสำคัญที่ทำให้เกิด ความพยายามที่จะทำการศึกษาค้นคว้าฉบับนี้ให้เสร็จสมบูรณ์

ขอขอบพระคุณผู้ใหญ่สมมาจรท วงษ์บุญรอด ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 2 ชุมชนวัดอโศการาม และ คณะกรรมการชุมชนทุกท่าน ที่ให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ให้ได้สำเร็จลุล่วงไปได้ ด้วยดี

คุณค่าและประโยชน์อันพึงมีจากการศึกษาค้นคว้าฉบับนี้ ผู้ศึกษาค้นคว้าขออุทิศแด่ผู้มีพระคุณทุก ๆ ท่าน

อภิญาพร ไวยานิกรณ์

ชื่อเรื่อง	แนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ป่าชายเลน : กรณีศึกษา ชุมชนวัดอโศการาม จังหวัดสมุทรปราการ
ผู้ศึกษาค้นคว้า	อภิญญาพร ไวยานิกรณ์
ที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ชวลีย์ ณ ถลาง
ประเภทสารนิพนธ์	การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ศศ.ม. สาขาวิชาการจัดการโรงแรมและ การท่องเที่ยว, มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2553
คำสำคัญ	แนวทางการมีส่วนร่วม การอนุรักษ์ป่าชายเลน ชุมชนวัดอโศการาม

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ป่าชายเลน กรณีศึกษา ชุมชนวัดอโศการาม จังหวัดสมุทรปราการ ศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ป่าชายเลนบริเวณชุมชนวัดอโศการาม จังหวัดสมุทรปราการ ศึกษาปัญหา และอุปสรรคที่ส่งผลกระทบต่อแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ป่าชายเลนบริเวณ ชุมชนวัดอโศการาม จังหวัดสมุทรปราการ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกผู้นำชุมชนวัดอโศการาม หมู่ 2 ตำบลท้ายบ้าน อำเภอเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 11 ท่าน ผลการศึกษพบว่า ด้านการวางแผน ประชาชนส่วนใหญ่ไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการวางแผน แต่ได้รับการมอบหมายให้ช่วยกันปฏิบัติจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ด้านการดำเนินการ ประชาชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการดำเนินการปลูกป่าชายเลน แต่ยังคงขาดความต่อเนื่องและจริงจัง ด้านการรับประโยชน์ ประชาชนส่วนใหญ่ได้รับผลประโยชน์จากการมีส่วนร่วมในการช่วยกันรักษาระบบนิเวศ ด้านการประเมินผล ประชาชนส่วนใหญ่ขาดการติดตามประเมินผล ข้อเสนอแนะภาครัฐควรจัดตั้งงบประมาณและบุคลากรที่เป็นนักอนุรักษ์ได้เข้ามาในชุมชนเพื่อให้ทำหน้าที่ที่เลี้ยงให้ความรู้และให้คำปรึกษา และแนะนำในการอนุรักษ์ป่าชายเลนแก่ชุมชน ชุมชนควรมีการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ความเข้าใจในการเข้ามามีส่วนร่วมอนุรักษ์ป่าชายเลนแก่ประชาชนในชุมชน และชุมชนควรรวมกลุ่มเยาวชนเพื่อดำเนินการรณรงค์ให้เกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่าชายเลนให้เกิดความเป็นคนที่ มี “จิตสาธารณะ” อันจะส่งผลดีแก่ชุมชนในอนาคต

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาของปัญหา.....	1
จุดมุ่งหมายของการศึกษา.....	4
ขอบเขตของการวิจัย.....	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	5
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	5
กรอบแนวความคิด.....	6
คำถามวิจัยเชิงลึก.....	6
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	7
ทฤษฎีการมีส่วนร่วม.....	7
ทฤษฎีเกี่ยวกับผู้นำ.....	9
แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม.....	11
แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์.....	14
แนวคิดเกี่ยวกับป่าชายเลน.....	20
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	23
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	25
ผู้ให้ข้อมูลหลัก.....	25
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	25
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	25
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	26

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4 ผลการศึกษา.....	27
ประวัติความเป็นมาของชุมชนวัดอโศการาม จังหวัดสมุทรปราการ.....	27
สภาพป่ายเลนที่มีความสัมพันธ์ต่อการดำรงชีวิตของชุมชน.....	29
ลักษณะการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่ายเลนของชุมชน.....	31
แนวทางในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ป่ายเลน.....	32
ปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ป่ายเลน....	39
5 บทสรุป.....	48
สรุป.....	48
อภิปรายผล.....	49
ข้อเสนอแนะ.....	52
บรรณานุกรม.....	53
ภาคผนวก.....	58
ประวัติผู้ศึกษาค้นคว้า.....	63

สารบัญภาพ

ภาพ

หน้า

1 กรอบแนวความคิดในการศึกษา.....

6

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหา

ป่าชายเลนเป็นระบบนิเวศที่มีความเฉพาะตัวและโดดเด่น เชื่อมโยงระหว่างพื้นที่บกและทะเล บทบาทที่สำคัญของป่าชายเลนคือช่วยรักษาสมดุลของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ช่วยกักเก็บคาร์บอน บำรุงดินและน้ำจืด เป็นแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำวัยอ่อน และเป็นโรงงานผลิตออกซิเจนขนาดใหญ่ นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำวัยอ่อน และศูนย์รวมความหลากหลายทางชีวภาพที่เอื้อประโยชน์ต่อชีวิตมนุษย์เสมือนดังเป็นคลังอาหารและแหล่งยาสมุนไพรขนาดใหญ่ นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งศึกษาวิจัยและเป็นสถานที่ท่องเที่ยว ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า ป่าชายเลนมีคุณค่าทั้งทางด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจของประเทศอย่างมหาศาล (ไพศาล ฐนะเพิ่มพูน, 2550)

ประเทศไทยมีความยาวชายฝั่งทะเลทั่วประเทศ 2,667 กิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่ 24 จังหวัดตั้งแต่ฝั่งอ่าวไทยจากจังหวัดตราดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือถึงภาคใต้จังหวัดนราธิวาสมีความยาว 1,653 กิโลเมตร และทางด้านชายฝั่งทะเลอันดามัน ตั้งแต่จังหวัดระนองจนถึงจังหวัดสตูลชายแดนติดประเทศมาเลเซีย มีความยาว 1,014 กิโลเมตร โดยตลอดความยาวของชายฝั่งมีทรัพยากรป่าชายเลน ขึ้นอยู่อย่างหนาแน่นกระจายตามภูมิประเทศต่าง ๆ เช่น อ่าวปากแม่น้ำ เป็นต้น

ในอดีตที่ผ่านมาป่าชายเลนในประเทศไทย ยังคงมีความอุดมสมบูรณ์มากถึง 2.3 ล้านไร่ และเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีคุณค่าอย่างมหาศาลต่อระบบนิเวศชายฝั่ง ทั้งการเป็นแหล่งอาหารและแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำวัยอ่อน เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำหลายชนิด เป็นฉากกักเก็บคลื่นลมและพายุซึ่งช่วยลดความรุนแรงของคลื่นลม ปกป้องการกัดเซาะชายฝั่ง และช่วยในการดักจับตะกอนด้วย นอกจากนี้ยังมีคุณค่าต่อมนุษย์ทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ ทั้งด้านการประมงและการทำไม้ ป่าชายเลนเพื่อการเผาถ่านซึ่งเป็นการนำรายได้เข้าสู่ประเทศ ป่าชายเลนได้มีการเปลี่ยนแปลงและมีการใช้ประโยชน์จากกิจกรรมต่าง ๆ มาโดยตลอดทำให้พื้นที่ป่าชายเลนลดลงเนื่องจากสาเหตุสำคัญหลายประการ ได้แก่ การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ การบุกรุกเพื่อทำนาเกลือ การทำนาเกลือ การขยายตัวของเขตเมือง การท่องเที่ยว และการอุตสาหกรรม จนปัจจุบันมีพื้นที่ป่าชายเลนเหลือเพียงประมาณ 1.5 ล้านไร่ นอกจากนี้ชุมชนชายฝั่งที่อาศัยอยู่ในป่าชายเลนหรือติดกับป่าชายเลน

ประมาณ 1,000 หมู่บ้าน ยังมีความจำเป็นที่จะต้องพึ่งพาอาศัยป่าชายเลนตามวิถีชีวิตและภูมิปัญญาที่มีอยู่ ทั้งด้านการทำประมงชายฝั่งและการใช้ไม้เพื่อใช้สอยในครัวเรือน

ป่าชายเลนของประเทศไทยในอดีตมีความอุดมสมบูรณ์และมีปริมาณเนื้อที่มากมาย แต่กลับมีเนื้อที่ลดลงอย่างรวดเร็วในช่วง 3-4 ศตวรรษที่ผ่านมา สาเหตุของการลดลงเนื่องจากการบุกรุกพื้นที่ป่าชายเลนเพื่อทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ทำนาเกลือ ทำการเกษตร ทำเหมืองแร่ พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ และรวมทั้งการให้สัมปทานทำถ่านของรัฐในอดีตด้วย ปัจจุบันป่าชายเลนของประเทศจำนวนมากจะพบบริเวณ 6 จังหวัดตามแนวชายฝั่งทะเลอันดามัน และถือว่าเป็นแหล่งที่มีป่าชายเลนที่มีพื้นที่มากที่สุดของประเทศไทย เพราะป่าชายเลนในภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงใต้มีการกระจายเป็นหย่อมเล็กหย่อมน้อยและมีเหลือในปริมาณที่ไม่มากนัก

ในสภาวะปัจจุบันปัญหาการเพิ่มขึ้นของประชากรการขยายพื้นที่ทำกินการใช้พื้นที่ป่าชายเลนสำหรับการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ และการเข้าครอบครองในรูปแบบต่าง ๆ ถือเป็นปัจจัยหลักในการทำลายป่าชายเลนของเรา ประกอบกับการเกิดเหตุการณ์สึนามิที่ผ่านมา ปัจจัยเหล่านี้เป็นสาเหตุให้พื้นที่ป่าชายเลนและความอุดมสมบูรณ์ของป่าชายเลนลดลง ดังนั้นเราจึงต้องร่วมมือกัน เพื่อช่วยกันรักษาป่าชายเลนที่เหลืออันน้อยนิดเอาไว้ให้ลูกหลานในอนาคต และมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการที่จะฟื้นฟูป่าชายเลนเพื่อให้ความอุดมสมบูรณ์กลับคืนมา การฟื้นฟูป่าชายเลนโดยชุมชนมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ปัจจุบันมีองค์กรต่าง ๆ มากมายทั้งจากภาครัฐและภาคเอกชนได้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชุมชน ระดับของการมีส่วนร่วมมีน้อย แตกต่างกันไปตามสภาพความเหมาะสมและการทำงานของแต่ละหน่วยงาน ส่วนแนวความคิดของการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูป่าชายเลนทั้งกระบวนการนับว่า เป็นแนวทางที่น่าจะได้รับการยอมรับสูง จะสังเกตได้ว่ามีชุมชนหลายแห่งประสบผลสำเร็จดีจากการจัดการของชุมชนท้องถิ่นเอง เพราะว่าชุมชนท้องถิ่นตามแนวชายฝั่ง ล้วนมีวิถีชีวิตที่พึ่งพาและผูกพันกับทรัพยากรป่าชายเลนอยู่แล้ว เช่น มีภูมิปัญญาและแนววิถีของชุมชนในการจัดการและอนุรักษ์ป่าชายเลนในรูปแบบและวิธีการที่แตกต่างกัน นอกจากนั้นบทเรียนและประสบการณ์ที่ชุมชนได้รับในอดีต ก็เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่จูงใจให้กับชุมชนเข้ามามีบทบาทในการอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรป่าชายเลน เพื่อเป็นแนวทางในการฟื้นฟูป่าชายเลนให้กับชุมชนและองค์กรที่เกี่ยวข้อง ในความเป็นจริงอาจจะมีความแตกต่างไปบ้างตามความเหมาะสมในแต่ละพื้นที่ และแนวทางนี้ชุมชนอาจจะประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับพื้นที่ของตนเอง ชุมชนจะต้องมีการเรียนรู้และปรึกษาหารือกับ

ผู้เชี่ยวชาญป่าชายเลนอย่างสม่ำเสมอ จึงจะทำให้การฟื้นฟูป่าชายเลนประสบผลสำเร็จด้วยดีตามเป้าหมายที่วางไว้

การจำแนกสภาพปัญหาป่าชายเลนตามสภาพพื้นที่วิถีชีวิตและวัฒนธรรม สามารถแบ่งออกได้ 3 ประเภท คือ (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2545)

1. พื้นที่ป่าชายเลนที่ยังคงมีความสมบูรณ์อยู่ และมีบางส่วนของชุมชนเข้าไปอยู่อาศัยและใช้ประโยชน์ต่าง ๆ พบมากในพื้นที่ป่าชายเลนบริเวณชายฝั่งทะเลอันดามันในจังหวัด ระนอง พังงา กระบี่ ตรัง สตูล และภูเก็ต

2. พื้นที่ป่าชายเลนที่มีราษฎรเข้าบุกรุกครอบครองและเข้าใช้ประโยชน์เพื่อการเลี้ยงกุ้ง พบมากในพื้นที่ป่าชายเลนบริเวณภาคตะวันออก ในจังหวัดระยอง และจันทบุรี บริเวณภาคใต้ฝั่งอ่าวไทยท้องที่จังหวัด สุราษฎร์ธานี และนครศรีธรรมราช

3. พื้นที่ป่าชายเลนที่เอกชนมีสิทธิครอบครองตามกฎหมายและมีอาชีพการปลูกป่าชายเลนแต่ประสบปัญหาไม่คุ้มทุน จึงเปลี่ยนแปลงไปทำเป็นพื้นที่นาุ้ง และขายที่ดินให้กับเอกชนในปัจจุบัน มีปัญหาการกัดเซาะชายฝั่ง พบมากในพื้นที่ป่าชายเลนบริเวณอ่าวไทยตอนบน จังหวัด ฉะเชิงเทรา สมุทรปราการ สมุทรสาคร สมุทรสงคราม และเพชรบุรี

ป่าชายเลน นับวันจะมีความสำคัญมากขึ้นต่อชีวิตประชาชนและเศรษฐกิจ ประเทศไทยใช้ทรัพยากรป่าชายเลน ทั้งทางด้านป่าไม้ และด้านประมง โดยเฉพาะเป็นแหล่งขยายพันธุ์ และเป็นแหล่งอนุบาล ในด้านป่าไม้ ผลผลิตที่ได้จากป่าชายเลน ช่วยเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจของประเทศได้มาก คือ การนำไม้จากป่าชายเลนโดยเฉพาะไม้โกงกางมาทำถ่าน นอกจากนี้ ยังนำไปใช้ทำเสาเข็ม สร้างบ้าน และในปัจจุบันมีอุตสาหกรรมเกี่ยวกับการกลั่นไม้จากป่าชายเลน โดยเฉพาะผลผลิตด้าน เมทิลแอลกอฮอล์ กรดน้ำส้ม และน้ำมันดิบ เป็นต้น สำหรับในด้านการประมง ป่าชายเลนเป็นแหล่งอาหารที่สำคัญต่อสัตว์น้ำนานาชนิด เช่น กุ้ง หอย ปู และปลา วงจรชีวิตของสัตว์น้ำมีความสัมพันธ์กับป่าชายเลน ทั้งในด้านที่อยู่อาศัย แหล่งเพาะพันธุ์ และการเจริญเติบโต ป่าชายเลนสามารถผลิตอาหารแร่ธาตุหลายชนิด โดยได้จากการร่วงหล่นและสลายตัวของเศษไม้ ใบไม้ ระบบนิเวศป่าชายเลนแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างสัตว์น้ำกับป่าชายเลน หากมีการทำลายป่าชายเลนความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งเหล่านี้จะหมดไป และทรัพยากรสัตว์น้ำก็จะลดปริมาณลงตามไป หรือหมดไปในที่สุดรัฐบาลได้มีการแก้ไขปัญหาด้านป่าชายเลนมาโดยตลอด ปัจจุบันแนวทางการแก้ไขปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และ พ.ศ. 2550 ให้ออกาสประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรในท้องถิ่น และสนับสนุนแนวทางการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นมากขึ้น ซึ่งเป็นกรอบแนวทางการจัดการทรัพยากรป่าชายเลน

อย่างยั่งยืน และใช้แนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการแก้ไขปัญหาในอนาคต (กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง, 2550)

พื้นที่ป่าชายเลน วัดโคศคาราม จ.สมุทรปราการ เป็นพื้นที่ป่าชายเลนที่มีความสำคัญแห่งหนึ่งในภาคกลางของประเทศไทย ป่าชายเลนบริเวณวัดโคศคารามเคยเป็นป่าชายเลนที่อุดมสมบูรณ์ มีสัตว์อาศัยอยู่จำนวนมาก เป็นแหล่งศึกษาระบบนิเวศของบุคคลทั่วไปที่สนใจ เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจประจำจังหวัดสมุทรปราการ ในปี พ.ศ. 2538 มีการแก้ไขปัญหาน้ำท่วมจังหวัดโดยการทำเขื่อนกั้นน้ำทะเลตลอดแนวชายฝั่ง ทำให้น้ำทะเลไม่สามารถขึ้นลงได้ตามปกติ ทำให้ป่าชายเลนเสื่อมโทรม คุณภาพน้ำเปลี่ยนไป ดินเป็นกรดมาก ปริมาณสัตว์น้ำน้อยลง การปลูกป่าชายเลนบริเวณชายฝั่งที่ถูกทำลายไปทำให้คุณภาพของน้ำทะเลดีขึ้น อันเป็นผลให้มีผลผลิตจากทะเลมากขึ้น ป่าชายเลนวัดโคศคารามปัจจุบันมีสภาพเสื่อมโทรม เนื่องจากมีการตัดถนนผ่าน ทำให้น้ำทะเลไม่สามารถขึ้นลงได้อย่างปกติ รวมทั้งโรงงานอุตสาหกรรมปล่อยน้ำเสียที่ไม่มีการบำบัดลงในแหล่งน้ำ ทำให้พืชล้มตายเป็นจำนวนมาก สัตว์ประเภทต่าง ๆ ที่เคยอาศัยอยู่ในบริเวณป่าชายเลนเปลี่ยนถิ่นฐานไปอยู่ที่อื่น จากการสำรวจพื้นที่ของป่าชายเลนบริเวณวัดโคศคารามนั้น ส่วนใหญ่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และมีที่มนุษย์ได้ปลูกขึ้น เนื่องจากทั้งภาครัฐและเอกชนมีการร่วมมือกันปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์และรณรงค์รักษาพื้นที่ป่าชายเลนบริเวณวัดโคศคารามให้กลายเป็นศูนย์ศึกษาระบบนิเวศป่าชายเลนโดยมีเจ้าหน้าที่และชุมชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ป่าชายเลนบริเวณ วัดโคศคารามอย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนการศึกษาเกี่ยวกับ ปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลต่อแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการวางแผนปรับปรุง และพัฒนาต่อองค์กรในท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการทำให้พื้นที่ป่าชายเลนบริเวณ วัดโคศคารามมีความอุดมสมบูรณ์ สามารถเอื้อประโยชน์แก่ชุมชนในพื้นที่และประเทศชาติ สามารถสร้างรายได้และใช้เป็นสถานที่ศึกษาหาความรู้ทางธรรมชาติที่มีคุณค่าได้อย่างยั่งยืนสืบต่อไป

จุดมุ่งหมายของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ป่าชายเลนบริเวณวัดโคศคาราม จังหวัดสมุทรปราการ
2. เพื่อศึกษาปัญหา และอุปสรรคที่ส่งผลต่อแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ป่าชายเลนบริเวณวัดโคศคาราม จังหวัดสมุทรปราการ

ขอบเขตของงานวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ป่าชายเลนบริเวณวัดโคศคาราม จังหวัดสมุทรปราการมีขอบเขตการศึกษากับชุมชน ชุมชนบริเวณพื้นที่ป่าชายเลนวัดโคศคาราม ผู้นำชุมชน และเจ้าหน้าที่ที่มีบทบาทภายในการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชายเลน จำนวน 11 ท่าน การเก็บข้อมูลเป็นเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ซึ่งใช้เวลาในการเก็บข้อมูลตั้งแต่เดือน ตุลาคม – ธันวาคม 2553 รวมระยะเวลา 3 เดือน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

เป็นแนวทางในการวางแผน ปรับปรุง และพัฒนาองค์กรในท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการทำให้พื้นที่ป่าชายเลนบริเวณ วัดโคศคารามมีความอุดมสมบูรณ์ สามารถเอื้อประโยชน์แก่ชุมชนในพื้นที่และประเทศชาติ สามารถสร้างรายได้และใช้เป็นสถานที่ศึกษาหาความรู้ทางธรรมชาติที่มีคุณค่าได้อย่างยั่งยืนสืบต่อไป

นิยามศัพท์เฉพาะ

การมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง การที่ชุมชนที่อาศัยอยู่บริเวณพื้นที่ป่าชายเลนวัดโคศคาราม จังหวัด สมุทรปราการ มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลนหรือทำกิจกรรมอันใดที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ป่าชายเลน เช่น การปลูกป่าชายเลน ตั้งกลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลน เป็นต้น รูปแบบการมีส่วนร่วมที่แท้จริงจะต้องประกอบด้วยกระบวนการ 4 ขั้นตอน คือ

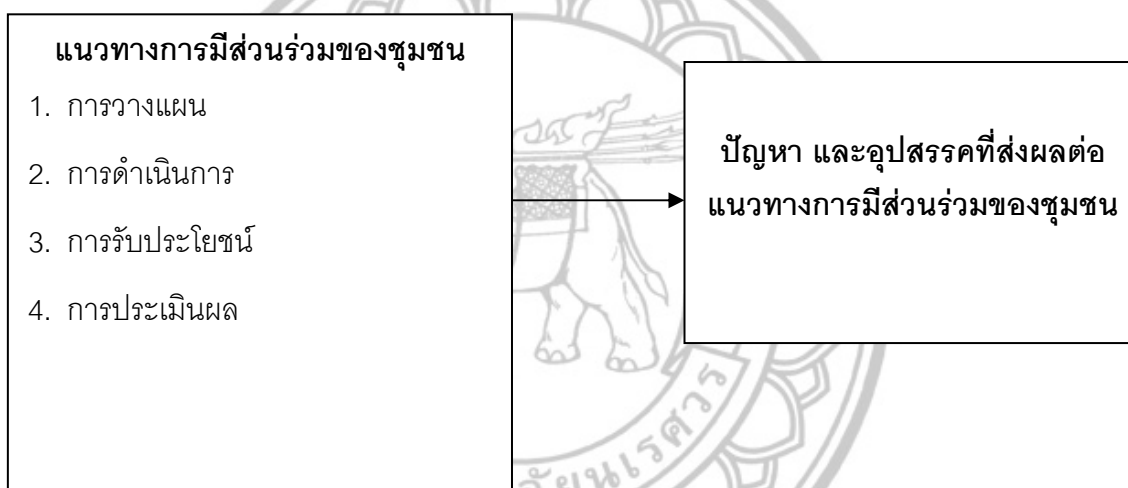
1. การวางแผน ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา จัดลำดับความสำคัญตั้งเป้าหมายกำหนดการใช้ทรัพยากร กำหนดวิธีการติดตามและประเมินผล และการตัดสินใจ
2. การดำเนินกิจกรรม ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการจัดสรรควบคุมทางการเงินและการบริหาร
3. การใช้ประโยชน์ ประชาชนจะต้องมีความสามารถในการนำเอากิจกรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ ซึ่งเป็นการเพิ่มระดับของการพึ่งตนเอง และการควบคุมทางสังคม
4. การได้รับประโยชน์ ประชาชนจะต้องได้รับการแจกจ่ายผลประโยชน์จากชุมชนในพื้นที่ที่เท่ากัน ซึ่งอาจจะเป็นผลประโยชน์ส่วนตัว สังคม หรือวัตถุก็ได้

การอนุรักษ์ป่าชายเลน หมายถึง การที่ชุมชนที่อาศัยอยู่บริเวณพื้นที่ป่าชายเลน วัดโคศคาราม จังหวัด สมุทรปราการ รู้จักการใช้ประโยชน์ของป่าชายเลนที่มีอยู่อย่างเหมาะสม รู้จักใช้

ด้วยวิธีการสงวน บำรุง รักษา พื้นฟู ป้องกัน และใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าชายเลนให้ได้สูงสุดและ นานที่สุด มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชายเลนของชุมชนดังกล่าว

ป่าชายเลน หมายถึง กลุ่มสังคมพืชซึ่งขึ้นอยู่ตามชายฝั่งทะเลในเขตน้ำทะเลลงต่ำสุด และน้ำทะเลขึ้นสูงสุด พบได้ในบริเวณชายฝั่งทะเล ปากแม่น้ำ อ่าว ทะเลสาบ และเกาะ ที่ได้รับ อิทธิพลจากน้ำเค็มในมหาสมุทรและน้ำจืดจากแผ่นดิน รวมทั้งได้รับอิทธิพลจากน้ำขึ้นน้ำลง ทำให้ พืชที่ขึ้นในป่าชายเลนมีลักษณะทางสรีรวิทยาและการปรับตัวทางโครงสร้างที่คล้ายคลึงกันเพื่อให้ สามารถดำรงอยู่ในสภาพแวดล้อมนี้ได้ ซึ่งอยู่ในพื้นที่วัดโคศคาราม จังหวัดสมุทรปราการ

กรอบแนวคิด

ภาพ 1 แสดงกรอบแนวคิดการวิจัย

คำถามวิจัยเชิงลึก

1. แนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ป่าชายเลน กรณีศึกษา วัดโคศคาราม จังหวัดสมุทรปราการเป็นอย่างไร
2. ปัญหา และอุปสรรคที่ส่งผลต่อแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ป่าชายเลน กรณีศึกษา วัดโคศคาราม จังหวัดสมุทรปราการ มีอะไรบ้าง

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ป่าชายเลนกรณีศึกษา วัดอโศการาม จังหวัดสมุทรปราการ โดยผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นพื้นฐานและแนวทางในการศึกษาวิจัย ดังนี้

ทฤษฎีการมีส่วนร่วม

ทฤษฎีเกี่ยวกับผู้นำ

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์

แนวคิดเกี่ยวกับป่าชายเลน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ทฤษฎีการมีส่วนร่วม (Participation Theory)

ในการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมตามแนวคิดสมัยใหม่ ทฤษฎีการมีส่วนร่วมหมายถึง กระบวนการที่ส่งเสริมให้ประชาชนในระดับท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงชนบทอย่างกว้างขวาง เกี่ยวกับความสำคัญและประโยชน์ของการมีส่วนร่วม จึงสรุปได้ว่า

1. การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการให้ความสำคัญแก่การพัฒนาทรัพยากร กำลังคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านคุณภาพกำลังคน
2. การมีส่วนร่วมของประชาชน ทำให้มีการวางแผนพัฒนา ได้รับรู้ข้อเท็จจริง และความคิดเห็นจากประชาชนในระดับท้องถิ่นโดยตรง ซึ่งนับว่าเป็นประโยชน์และจำเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาชนบท

หลักการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้คนในทุกภาคส่วนของสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมกับภาคราชการนั้น International Association for Public Participation ได้แบ่งระดับของการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็น 5 ระดับ ดังนี้

1. การให้ข้อมูลข่าวสาร ถือเป็น การมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับต่ำที่สุด แต่เป็นระดับที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นก้าวแรกของการที่ภาคราชการจะเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วมในเรื่องต่างๆ เช่น เอกสารสิ่งพิมพ์ การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านทางสื่อ

ต่าง ๆ การจัดนิทรรศการ จัดหมายข่าว การจัดงานแถลงข่าว การติดประกาศ และให้ข้อมูลผ่านเว็บไซต์ เป็นต้น

2. การรับฟังความคิดเห็น เป็นกระบวนการที่เปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลข้อเท็จจริงและความคิดเห็นเพื่อประกอบการตัดสินใจของหน่วยงานภาครัฐด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น การรับฟังความคิดเห็น การสำรวจความคิดเห็น การจัดเวทีสาธารณะ การแสดงความคิดเห็นผ่านเว็บไซต์ เป็นต้น

3. การเกี่ยวพัน เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน หรือร่วมเสนอแนะทางที่นำไปสู่การตัดสินใจ เพื่อสร้างความมั่นใจให้ประชาชนว่าข้อมูลความคิดเห็นและความต้องการของประชาชนจะถูกนำไปพิจารณาเป็นทางเลือกในการบริหารงานของภาครัฐ เช่น การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพิจารณาประเด็นนโยบายสาธารณะ ประชาพิจารณ์ การจัดตั้งคณะทำงานเพื่อเสนอแนะประเด็นนโยบาย เป็นต้น

4. ความร่วมมือ เป็นการให้กลุ่มประชาชนผู้แทนภาคสาธารณะมีส่วนร่วม โดยเป็นหุ้นส่วนกับภาครัฐในทุกขั้นตอนของการตัดสินใจ และมีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เช่น คณะกรรมการที่มีฝ่ายประชาชนร่วมเป็นกรรมการ เป็นต้น

5. การเสริมอำนาจแก่ประชาชน เป็นขั้นที่ให้บทบาทประชาชนในระดับสูงสุด โดยให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจ เช่น การลงประชามติในประเด็นสาธารณะต่าง ๆ โครงการกองทุนหมู่บ้านที่มอบอำนาจให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจทั้งหมด เป็นต้น

การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน อาจทำได้หลายระดับและหลายวิธี ในส่วนภาคราชการ การส่งเสริมการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม ถือได้ว่าเป็นเงื่อนไข และเป็นกุญแจดอกสำคัญของความสำเร็จของการพัฒนาระบบราชการให้สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนและเอื้อต่อประโยชน์สุขของประชาชน เพราะกระบวนการมีส่วนร่วมเป็นปัจจัยสำคัญที่สนับสนุน และส่งเสริมให้ระบบราชการมีพลังในการพัฒนาประเทศอย่างสร้างสรรค์ อันเป็นเป้าหมายหลักของการพัฒนาราชการยุคใหม่ที่เป็นราชการระบบเปิดการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของภาคราชการที่มาจากทุกภาคส่วนของสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และชุมชนท้องถิ่น จะช่วยทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐมีความใกล้ชิดกับประชาชนได้รับทราบความต้องการและปัญหาที่แท้จริง ลดความขัดแย้งและต่อต้าน ทั้งยังเป็นการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ที่เสริมสร้างให้ประชาชน ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจในประเด็นสาธารณะ ซึ่งเป็นบทบาทที่หน่วยงานภาคราชการจะต้องดำเนินการให้เกิดขึ้น อย่างไรก็ตาม การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมที่เปิดโอกาสให้ประชาชนและเครือข่ายภาคประชาสังคมทุกภาคส่วนเข้ามาเป็นหุ้นส่วน จะ

ประสบความสำเร็จหรือไม่ ขึ้นอยู่กับหน่วยงานราชการต่าง ๆ จะสนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนมากน้อยเพียงใด รวมทั้งต้องอาศัยกระบวนการความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในสังคมที่เป็นพันธมิตรของภาคราชการ ที่จะต้องร่วมมือกันเปิดระบบราชการให้ประชาชนมีส่วนร่วม เพื่อทำให้เกิดการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี เกิดการแบ่งสรรทรัพยากรอย่างยุติธรรม และลดความขัดแย้งในสังคม ที่สำคัญที่สุด คือ การสร้างกลไกของการพัฒนาระบบราชการที่ยั่งยืน เพื่อประโยชน์สุขของประชาชนนั่นเอง (สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข, 2549)

โดยสรุป เห็นได้ว่า การมีส่วนร่วม คือ กระบวนการที่ประชาชนกลุ่มเป้าหมายได้รับโอกาสและได้ใช้โอกาสนั้น แสดงออกซึ่งความรู้สึกนึกคิด ในสิ่งที่เขาสนใจ ในสิ่งที่เขาต้องการ ในปัญหาที่เขากำลังเผชิญ และในการแสดงออกซึ่งวิธีแก้ปัญหาและลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง โดยได้รับความช่วยเหลือของภายนอกให้น้อยที่สุด อันจะเป็นการพัฒนาตนเองให้สามารถแก้ไขปัญหาที่นำไปสู่การพึ่งตนเองได้ ด้วยการมีส่วนร่วมของมวลหมู่สมาชิกด้วยความจริงใจในการดำเนินธุรกิจสหกรณ์อย่างสม่ำเสมอแล้วความเข้มแข็งก็จะเกิดขึ้น

ทฤษฎีเกี่ยวกับผู้นำ (Leadership Theory)

เป็นที่ยอมรับกันแล้วว่า ผู้นำ (Leader) เป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งประการหนึ่งต่อความสำเร็จขององค์กรทั้งนี้ เพราะผู้นำมีภาระหน้าที่ และความรับผิดชอบโดยตรงที่จะต้องวางแผนสั่งการดูแล และควบคุมให้บุคลากรขององค์การปฏิบัติงานต่างๆ ให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ปัญหาที่เป็นที่สนใจของนักวิชาการและบุคคลทั่วไปอยู่ตรงที่ว่า ผู้นำทำอย่างไรหรือมีวิธีการนำอย่างไรจึงทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาหรือผู้ตามเกิดความผูกพันกับงานแล้วทุ่มเทความสามารถ และพยายามที่จะทำให้งานสำเร็จด้วยความเต็มใจ ดังมีนักวิชาการได้ให้ความหมายเกี่ยวกับผู้นำไว้ ดังนี้

Solomon Ben (1894, p.152) กล่าวว่าความเป็นผู้นำเป็นคุณสมบัติของบุคคลซึ่งได้รับการยอมรับหรือได้รับการแต่งตั้งให้เป็นหัวหน้าในการตัดสินใจ โดยมีความสามารถหรือ มีอิทธิพลในการจูงใจคน เพื่อประโยชน์ในการดำเนินงานตามวัตถุประสงค์สอดคล้องกับ Orway Tead (1974, p.252) ได้ให้ความหมายผู้นำไว้ว่า ความเป็นผู้นำเป็นการกระทำที่มีอิทธิพลจูงใจให้ผู้อื่นร่วมมือปฏิบัติงาน เพื่อให้งานสำเร็จบรรลุเป้าหมายขององค์การ ซึ่งความเป็นผู้นำ เป็นศิลปะแห่งการกระทำของบุคคลเพื่อให้ได้รับสิ่งที่ต้องการ และทำให้ผู้อื่นรู้สึกชอบเขา

แนวคิดเกี่ยวกับผู้นำ Mc. Gregor (1960, p.63) แนวพฤติกรรมของผู้นำเน้นบทบาทของผู้นำแบบเผด็จการ แบบนักบริหาร หรือแบบนักพัฒนา แบบของผู้นำที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด จะเปลี่ยนแปลงไปตามความเจริญวัยของผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาและสถานการณ์บางอย่างสามารถ

ทดแทนพฤติกรรมผู้นำ อาจจะเป็นคุณลักษณะของพนักงาน ซึ่งบางครั้งจะเห็นว่าสมาชิกกลุ่มบางคนจะเป็นผู้นำที่ไม่เป็นทางการเข้ามาช่วยเหลืองานของกลุ่มให้บรรลุความสำเร็จ

ทฤษฎีการสร้างผู้นำ (Leadership Theory) เป็นแนวคิดในการจูงใจให้ประชาชนทำงานด้วยความเต็มใจ เพื่อบรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ร่วมกัน ผู้นำแบบประชาธิปไตยเป็นผู้นำที่ปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ใหม่ได้ง่าย มีความรับผิดชอบรู้จักประนีประนอม ไม่ตัดสินปัญหาข้อขัดแย้งด้วยวิธีการรุนแรง อดทนต่อการวิพากษ์วิจารณ์รับฟังความคิดเห็นของคนอื่น เปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงานมีส่วนร่วมคิด ร่วมปรึกษา แก้ปัญหาการทำงานและติดตามผล ก่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจจากผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายในการทำงานมีความคิดริเริ่มทำให้งานมีคุณภาพ (อำนาจ อนันตชัย, 2546)

โดยทั่วไประบบสหกรณ์มีบทบาทในการพัฒนาชนบท คือเป็นองค์กรของผู้มีกำลังทรัพย์น้อย ด้วยการรวมกลุ่มของเกษตรกร เพื่อให้เข้าถึงกลุ่มเงินทุน ความสามารถในการจัดหาอุปกรณ์การเกษตรและการขายผลผลิตได้ในราคาที่เหมาะสม มีการควบคุมตามหลักประชาธิปไตย มีการแบ่งปันผลกำไรตามความพร้อมของการทำธุรกิจกับสหกรณ์ และจำนวนหุ้นที่ถือครอง ซึ่งระบบสหกรณ์จะส่งเสริมให้สมาชิกมีความเป็นระเบียบที่จะส่งผลให้ชุมชนชนบทมีความเข้มแข็งอีกด้วย

การพัฒนาชนบทมีแนวความคิด ให้ความสำคัญในความสามารถของผู้นำในการระดมประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วม ได้แก่ การดึงประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมกัน ซึ่งผู้นำท้องถิ่นจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ มีจิตใจโอบอ้อมอารี และมีทัศนคติที่ดีต่อการพัฒนาหมู่บ้าน ผู้นำในท้องถิ่นสำหรับงานพัฒนาชุมชน แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. ผู้นำแบบทางการ (Formal Leader) ได้แก่ ผู้มีอำนาจโดยได้รับการคัดเลือกของทางราชการต่างๆ เป็นผู้เข้าไปดำเนินการคัดเลือกและแต่งตั้ง ได้แก่ กำนันผู้ใหญ่บ้าน สารวัตรกำนัน ผู้ช่วย ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล ครูประจำตำบล พัฒนาการ คณะกรรมการสภาตำบล และคณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน เป็นต้น

2. ผู้นำแบบไม่เป็นทางการ (Informal Leader) ได้แก่ บุคคลที่ชาวบ้านเคารพยกย่องเป็นผู้มีความสามารถทำให้ชาวบ้านเคารพเชื่อถือ

โดยสรุป เห็นได้ว่า คุณสมบัติของผู้นำที่ดีควรที่จะเป็นบุคคลที่มีบุคลิกภาพเป็นที่น่าเชื่อถือของคนทั่วไป สามารถโน้มน้าวให้ผู้ที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วม และจะต้องเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ มีความรู้ที่ทันสมัย และทันต่อเหตุการณ์อยู่เสมอ นั่นคือ ความสำเร็จจะต้องมาจากผู้นำที่มีภาวะผู้นำที่ดีให้สามารถนำพาองค์กรสู่ความเข้มแข็งได้

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมเป็นพฤติกรรมที่ชุมชน หรือคนที่อยู่ร่วมกันในสังคมได้พัฒนาปัญญา ความรู้ ความสามารถ โดยแสดงออกในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อพัฒนาทรัพยากร สิ่งแวดล้อม และสังคม ซึ่งการมีส่วนร่วมของชุมชนในการที่จะอนุรักษ์ทรัพยากร สิ่งแวดล้อม ตลอดจนระบบสังคมนั้น จะต้องเกิดจากแนวความคิดหลาย ๆ ด้าน เพื่อความเข้าใจในการศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม จึงได้ศึกษาแนวความคิดในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วม ดังนี้

ความหมายของการมีส่วนร่วม

ขนิษฐา กาญจนรังษีเนนทร์ (2545, หน้า 5) กล่าวว่า “การมีส่วนร่วม หมายถึง การเข้าร่วมอย่างแข็งขันของกลุ่มบุคคลในชั้นตอนต่างๆ ของการดำเนินกิจกรรมอย่างหนึ่ง การมีส่วนร่วมที่สมบูรณ์ต้องเป็นไปในรูปที่ผู้เข้าร่วมมีส่วนร่วมทำให้เกิดผลของกิจกรรมที่เข้าร่วม มิใช่เป็นผู้ร่วมคิดตัดสินใจหรือผู้ได้รับผลประโยชน์เท่านั้น”

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี (2526, หน้า 20) กล่าวว่า “การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ชุมชน ได้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติและร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่างๆ อันมีผลกระทบต่อชุมชน การที่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อแก้ไขปัญหาและนำมาซึ่งความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ผู้นำการเปลี่ยนแปลงต้องยอมรับปรัชญาการพัฒนาชุมชนที่ว่า มนุษย์ทุกคนต่างมีความปรารถนาที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมและเป็นที่ยอมรับของผู้อื่นและพร้อมที่จะอุทิศตนเพื่อกิจกรรมชุมชน ขณะเดียวกันต้องยอมรับความจริงที่ว่ามนุษย์นั้นสามารถพัฒนาได้ถ้ามีโอกาสและได้รับการชี้แนะอย่างถูกต้อง”

ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์ (2527, หน้า 2) กล่าวว่า “การมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง การที่ชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนเองในการจัดการและควบคุม การใช้และกระจายทรัพยากร และปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคม เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคมตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรีในฐานะสมาชิกสังคม”

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2527, หน้า 6) กล่าวว่า “การมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง กระบวนการที่รัฐบาลทำการส่งเสริม ชักนำ สนับสนุน การสร้างโอกาสให้ชุมชนทั้งรูปแบบส่วนบุคคล กลุ่มชนสมาคม มูลนิธิ และองค์การอาสาสมัครรูปแบบต่างๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่องรวมกัน”

ปรัชญา เวสารัชช์ (2528, หน้า 5) กล่าวว่า “การมีส่วนร่วมของชุมชนว่า หมายถึง การที่ชุมชนเข้ามาเกี่ยวข้อง โดยการใช้ความพยายามหรือใช้ทรัพยากรบางอย่างส่วนตน ในกิจกรรมซึ่งมุ่งสู่การพัฒนาของชุมชน”

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2528, หน้า 288) กล่าวว่า “การมีส่วนร่วมของชุมชนว่า หมายถึง พฤติกรรมอันประกอบไปด้วยการร่วมและสมยอมตามพฤติกรรมที่คาดหวังของกลุ่มทางการและไม่ใช่ ทางการ หรือในความหมายก็คือ การที่ชุมชนก่อให้เกิดสิ่งต่างๆ ร่วมกันนั่นเอง”

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527, หน้า 183) กล่าวว่า “การมีส่วนร่วม หมายถึง การเกี่ยวข้อง ทางด้านจิตใจและอารมณ์ (Mental and Emotional Involvement) ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์ กลุ่ม (Group Situation) ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้กระทำการให้ (Contribution) บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น กับทั้งทำให้เกิดความรู้สึกมีส่วนร่วมรับผิดชอบกับกลุ่ม ดังกล่าวด้วย”

จากความหมายของการมีส่วนร่วม สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมหมายถึง การให้ความร่วมมือ ไม่ว่าจะ เป็นบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจ อารมณ์ และความเป็นอยู่ ร่วม คิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ ทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ มาร่วมกันแก้ไขและรับผิดชอบใน เรื่องต่าง ๆ เพื่อบรรลุเป้าหมาย แก้ไขปัญหา และพัฒนาให้มีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น และเพื่อความ เป็นอยู่ที่ดีขึ้นของชุมชน

เงื่อนไขพื้นฐานของการมีส่วนร่วม

เงื่อนไขพื้นฐานของการมีส่วนร่วม มี 3 ประการ คือ (ไพรัตน์ เตชะรินทร์, 2527, หน้า 6-7)

1. ต้องมีอิสรภาพ หมายถึง มีอิสระที่จะเข้าร่วมหรือไม่ก็ได้ การเข้าร่วมต้องเป็นไป ด้วย ความสมัครใจ การถูกบังคับให้เข้าร่วมไม่ว่าจะในรูปแบบใด ไม่ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วม
2. ต้องมีความเสมอภาค บุคคลที่เข้าร่วมในกิจกรรมใดจะต้องมีสิทธิเท่าเทียมกับ ผู้เข้าร่วมคนอื่น ๆ
3. ต้องมีความสามารถ บุคคลหรือกลุ่มเป้าหมายจะต้องมีความสามารถพอที่จะเข้า ร่วมในกิจกรรมนั้น ๆ หมายความว่า ในบางกิจกรรมแม้จะกำหนดว่าผู้เข้าร่วมมีเสรีภาพและเสมอ ภาค แต่กิจกรรมที่กำหนดไว้มีความซับซ้อนเกินความสามารถของกลุ่มเป้าหมาย การมีส่วนร่วม ย่อมเกิดขึ้นไม่ได้

องค์ประกอบของการมีส่วนร่วม

องค์ประกอบของการมีส่วนร่วม มี 3 ด้าน คือ (กาญจนา แก้วเทพ, 2530, หน้า 210-211)

1. ต้องมีวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายชัดเจน การให้บุคคลเข้าร่วมในกิจกรรมใด กิจกรรมหนึ่งนั้นจะต้องมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ชัดเจนว่าเป็นไปเพื่ออะไร ผู้เข้าร่วมจะได้ ตัดสินใจดูว่าควรเข้าร่วมหรือไม่
2. ต้องมีกิจกรรมเป้าหมาย การให้บุคคลเข้ามามีส่วนร่วมต้องระบุลักษณะของ กิจกรรมว่ามีรูปแบบและลักษณะอย่างไร เพื่อที่บุคคลจะได้ตัดสินใจว่าควรเข้าร่วมหรือไม่

3. ต้องมีบุคคลหรือกลุ่มเป้าหมาย การให้บุคคลเข้ามามีส่วนร่วมจะต้องระบุกลุ่มเป้าหมาย

โดยทั่วไปกลุ่มบุคคลเป้าหมายมักถูกจำกัดโดยกิจกรรมและวัตถุประสงค์ของการมีส่วนร่วมอยู่แล้วโดยพื้นฐาน กระบวนการมีส่วนร่วมอาจจะไม่สามารถกระทำได้ในทุก ๆ ประเด็น ดังนั้นจึงมีแนวทางทั่ว ๆ ไปบางประการเกี่ยวกับประเด็นที่ควรใช้กระบวนการมีส่วนร่วม ได้แก่

1. การตัดสินใจและผลกระทบที่สำคัญ
2. การตัดสินใจจะมีผลกระทบต่อบางคนมากกว่าคนอื่น
3. การตัดสินใจจะมีผลกระทบต่อผลประโยชน์ของบางคนหรือกลุ่มคนที่มีอยู่เดิม
4. การตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่มีความขัดแย้งอยู่ก่อนแล้ว
5. ความจำเป็นเพื่อให้มีการสนับสนุนต่อผลการตัดสินใจ

ดังนั้น การมีส่วนร่วมของบุคคลจึงมีอยู่ในเกือบทุกกิจกรรมของสังคม ขึ้นอยู่กับความสนใจและประเด็นในการพิจารณา แต่มีเงื่อนไขพื้นฐานในการมีส่วนร่วมว่าต้องมีอิสรภาพ ความเสมอภาค และความสามารถในการเข้าร่วมกิจกรรม นอกจากนี้การมีส่วนร่วมต้องมีวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมาย ต้องมี 2 กิจกรรม เป้าหมายและต้องมีกลุ่มเป้าหมาย ทั้งนี้ เพื่อให้กระบวนการมีส่วนร่วมดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด การมีส่วนร่วมเป็นการกระจายโอกาสให้บุคคลมีส่วนร่วม และการบริหารเกี่ยวกับการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ รวมทั้งการจัดสรรทรัพยากรซึ่งจะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ โดยการให้ข้อมูลแสดงความคิดเห็น ให้คำแนะนำปรึกษา ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ตลอดจนการควบคุมโดยตรงจากบุคคล การมีส่วนร่วมจึงเป็นกระบวนการซึ่งบุคคลหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีโอกาสแสดงทัศนะและเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ รวมทั้งมีการนำความคิดเห็นดังกล่าวไปประกอบการพิจารณากำหนดนโยบายและการตัดสินใจขององค์กร การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการสื่อสารในระบบเปิด กล่าวคือ เป็นการสื่อสารสองทาง ทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งประกอบไปด้วย การแบ่งสรรข้อมูลร่วมกันระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และเป็นการเสริมสร้างความสามัคคีในสังคม ทั้งนี้เพราะ การมีส่วนร่วมเป็นการเพิ่มคุณภาพของการตัดสินใจ การลดค่าใช้จ่าย และการสูญเสียเวลา เป็นการสร้างฉันทามติ และทำให้ง่ายต่อการนำไปปฏิบัติ ช่วยให้เกิดความน่าเชื่อถือและความชอบธรรม รวมทั้งเป็นการพัฒนาความเชี่ยวชาญและความคิดสร้างสรรค์ของสาธารณชน

รูปแบบการมีส่วนร่วม

รูปแบบการมีส่วนร่วมที่แท้จริงจะต้องประกอบด้วยกระบวนการ 4 ขั้นตอน คือ (อัณชนานิติคุณ, 2543, หน้า 20)

1. การวางแผน ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา จัดลำดับความสำคัญตั้งเป้าหมายกำหนดการใช้ทรัพยากร กำหนดวิธีการติดตามและประเมินผล และการตัดสินใจ
 2. การดำเนินกิจกรรม ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการจัดสรรควบคุมทางการเงิน และการบริหาร
 3. การใช้ประโยชน์ ประชาชนจะต้องมีความสามารถในการนำเอากิจกรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ ซึ่งเป็นการเพิ่มระดับของการพึ่งตนเอง และการควบคุมทางสังคม
 4. การได้รับประโยชน์ ประชาชนจะต้องได้รับการแจกจ่ายผลประโยชน์จากชุมชนในพื้นที่ที่เท่ากัน ซึ่งอาจจะเป็นผลประโยชน์ส่วนตัว สังคม หรือวัตถุก็ได้
- ขั้นตอนที่ประชาชนควรมีส่วนร่วมมี 4 ขั้นตอน คือ
1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา
 2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนกิจกรรม
 3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติตาม
 4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน

แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์

การอนุรักษ์ คือ การรู้จักใช้ทรัพยากรอย่างฉลาด การใช้ประโยชน์นั้นจะต้องเกิดผลดีต่อประชากรโลกส่วนรวมมากที่สุด จะต้องรู้จักใช้ประโยชน์ให้ได้เป็นเวลายาวนานที่สุด ให้มีการสูญเสียทรัพยากรอย่างเปล่าประโยชน์น้อยที่สุด และต้องกระจายการใช้ประโยชน์ให้ประชากรของประเทศอย่างทั่วถึง การอนุรักษ์จึงไม่ได้หมายถึง การเก็บรักษาทรัพยากรธรรมชาติไว้เฉย ๆ หากหมายถึง ความสามารถในการนำทรัพยากรมาใช้ประโยชน์เพื่อการพัฒนาประเทศได้อย่างถูกต้องตามเวลาและสถานที่ เพื่อให้ประชาชน มีสิทธิใช้ชีวิตอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดีอย่างเท่าเทียมกัน การอนุรักษ์กับการพัฒนาต้องดำเนินการคู่กันไป ให้มีความสำคัญเสมอกันระหว่างการพัฒนาและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต้องร่วมกันพิจารณาเพื่อให้การอนุรักษ์และพัฒนาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพการนำเอาทรัพยากรธรรมชาติมาใช้อย่างเหมาะสมและให้ได้ประโยชน์มากที่สุด ทั้งนี้ต้องไม่ทำให้ประสิทธิภาพในการผลิตของทรัพยากร ธรรมชาตินั้นลดน้อยลง และไม่เป็นการผลัดภาระความเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อมไปสู่ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ ไว้ดังนี้

ความหมายของการอนุรักษ์

เกษม จันทรแก้ว (2530, หน้า 99-100) กล่าวว่า “การอนุรักษ์ หมายถึง การเก็บรักษา สงวน ซ่อมแซม ปรับปรุง และการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อจะได้เอื้ออำนวยให้มีคุณภาพสูงในการสนองความเป็นอยู่ของมนุษย์ตลอดไป หรืออีกความหมายหนึ่งคือ เป็นการปฏิบัติตามความต้องการและประหยัดไว้ใช้เพื่อในอนาคต”

ประสพสุข ดีอินทร์ (2531, หน้า 44) กล่าวว่า “การอนุรักษ์ หมายถึง ยุทธวิธีการใช้ทรัพยากรด้วยความฉลาด และก่อให้เกิดประโยชน์ต่อมวลมนุษย์ให้มากที่สุด และพยายามที่จะใช้ทรัพยากรนั้นให้มีอายุยืนยาวที่สุด โดยให้มีการสูญเสียทรัพยากรน้อยที่สุด”

วิชัย เทียนน้อย (2553, หน้า 17) กล่าวว่า “การอนุรักษ์ หมายถึง การนำเอาทรัพยากรมาใช้ให้เกิดประโยชน์และยืดอายุการใช้งานให้มากที่สุด ดังนั้น การใช้ทรัพยากร จึงต้องกระทำด้วยความฉลาด แต่ไม่ได้หมายความว่า จะเก็บรักษาสิ่งเหล่านั้นโดยไม่ได้นำมาใช้ให้เกิดประโยชน์”

ประชา อินทร์แก้ว (2542, หน้า 56) กล่าวว่า “การอนุรักษ์ (Conservation) หมายถึง การรู้จักใช้ทรัพยากร อย่างชาญฉลาด ให้เป็นประโยชน์ต่อมหาชนมากที่สุด และใช้ได้เป็นเวลายาวนานที่สุด ทั้งนี้ต้องให้สูญเสียทรัพยากรโดยเปล่าประโยชน์น้อยที่สุด และจะต้องกระจายการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรโดยทั่วถึงกันด้วย ฉะนั้น การอนุรักษ์จึงไม่ได้หมายถึงการเก็บรักษาทรัพยากรไว้เฉย ๆ แต่ต้องนำทรัพยากรมาใช้ประโยชน์ให้ถูกต้องตามกาลเทศะ (Time and Space) อีกด้วย หลักการอนุรักษ์”

การอนุรักษ์ต้องกำหนดหลักการให้ชัดเจน เพื่อนำไปสู่การสร้างมาตรการและสร้างแผนการอนุรักษ์ต่อไป สำหรับหลักการอนุรักษ์นั้นสามารถสรุปได้ ดังนี้ (เกษม จันทรแก้ว, 2540, หน้า 113)

1. การใช้แบบยั่งยืน โดยต้องมีแผนการใช้ที่ยั่งยืน (Sustainable Utilization) และวางแผนการใช้ตามสมบัติเฉพาะตัวของทรัพยากร พร้อมทั้งมีการเลือกใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม ที่จะใช้กับชนิดของทรัพยากร ปริมาณการเก็บเกี่ยว ช่วงเวลาที่จะนำมาใช้และกำจัด/บำบัดของเสียและมลพิษให้หมดไป หรือเหลือน้อยจนไม่มีพิษภัย

2. การฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรเมื่อถูกนำมาใช้ย่อมเกิดความเสื่อมโทรม เพราะใช้เทคโนโลยีไม่เหมาะสมกับชนิดทรัพยากร ปริมาณการเก็บเกี่ยวมากเกินไป จนความสามารถในการปรับตัวของระบบ มีสารพิษเกิดขึ้น เก็บเกี่ยวบ่อยเกินไป และไม่ถูกต้องตามกาลเวลา จำเป็นต้องทำการฟื้นฟูให้ดีกว่าก่อน จนทรัพยากร/สิ่งแวดล้อมนั้นๆ ตั้งตัวได้จึงสามารถนำมาใช้ได้มีโอกาสต่อไป อาจใช้เวลาในการฟื้นฟู การกำจัด การบำบัด หรือการทดแทนเป็นปีๆ

3. การสงวนของหายาก ทรัพยากรที่มีการนำมาใช้มากเกินไป หรือมีการแปรสภาพเป็นสิ่งอื่น ทำให้จำนวนลดลงและหายาก หากปล่อยให้มีการใช้ อาจทำให้เกิดการสูญพันธุ์ได้ จำเป็นต้องสงวนหรือเก็บไว้เพื่อเป็นแม่พันธุ์ในการผลิตให้มากขึ้น จนแน่ใจว่าได้ผลผลิตปริมาณมากพอแล้วจึงสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้

วิธีการอนุรักษ์

วิธีการอนุรักษ์ไว้ 8 วิธี คือ (เกษม จันทรแก้ว, 2540, หน้า 115)

1. การใช้ หมายถึง การใช้หลายรูปแบบ เช่น บริโภคโดยตรง ได้เห็น ได้ยิน ได้ฟัง ได้สัมผัส การให้ความสะดวกและความปลอดภัยรวมไปถึงพลังงาน เหล่านี้ต้องเป็นการใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดและแบบยั่งยืน (Sustainable utilization) คือ ต้องมีการควบคุมให้เกิดประโยชน์สูงสุดและไม่ให้เกิดมลพิษหรือของเสีย เช่น การรู้จักใช้ อะไรควรใช้ไม่ควรใช้ การนำเทคโนโลยีมาใช้ การกำหนดพื้นที่และเวลาในการใช้ รู้จักวิธีการแปรรูปในการใช้ รู้จักการนำกลับมาใช้ใหม่ (Reuse) และการนำกลับมาใช้ใหม่โดยวิธีการผ่านกระบวนการทางเคมี (Recycle) เป็นต้น

2. การเก็บกัก หมายถึง การรวบรวมและเก็บกักทรัพยากรเอาไว้ใช้ เนื่องจากมีแนวโน้มว่าจะขาดแคลนหรือคาดว่าจะเกิดวิกฤตการณ์ เช่น การกักตุนเอาไว้ใช้ การรู้จักทำให้ทรัพยากรไม่เน่าเสีย การตัด แปลงใหม่ อายุการใช้งานนาน การเก็บกักน้ำไว้ในเขื่อน และการประกาศเพื่อกำหนดเป็นเขตต่าง ๆ เป็นต้น

3. การรักษาซ่อมแซม หมายถึง การดำเนินการใด ๆ ต่อทรัพยากรที่ขาดไป ไม่ทำงานตามพฤติกรรมเสื่อมโทรมเกิดปัญหาเป็นจุดพื้นที่เล็ก ๆ สามารถให้คืนสภาพเดิมได้ อาจใช้เทคโนโลยีที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อช่วยให้ดูเหมือนเดิมจนสามารถนำมาใช้ได้ เช่น การซ่อมแซมทำให้สิ่งที่จะตายหรือสูญหายไปให้ดีขึ้นเหมือนเดิม การใช้ยารักษาและขจัดสิ่งที่ยับยั้งหรือเป็นพิษให้หมดไป เป็นต้น

4. การฟื้นฟู หมายถึง การดำเนินการหรือการกระทำใด ๆ ต่อทรัพยากรที่เสื่อมโทรมให้เป็นปกติหรือให้ดีขึ้น สามารถเอื้อประโยชน์ในการนำไปใช้ต่อไป ซึ่งการฟื้นฟูต้องใช้เวลา และเทคโนโลยีเข้าช่วยด้วยเสมอ เช่น การปลูกซ่อมต้นไม้ที่ถูกตัดทำลายไป การป้องกันการชะล้างไม่ให้เกิดขึ้นอีก การเว้นช่วงเวลาการใช้ทรัพยากรแต่ละพื้นที่ เป็นต้น

5. การพัฒนา หมายถึง การกระทำใด ๆ ต่อทรัพยากรที่เป็นอยู่ให้ดียิ่งขึ้นไปอีก เพราะต้องการเร่งหรือเพิ่มประสิทธิภาพให้เกิดผลผลิตที่ดีขึ้น การพัฒนาที่ถูกต้องนั้นต้องใช้ทั้งความรู้ เทคโนโลยี และการวางแผนที่ดี เช่น การตัดแต่งต้นไม้ให้เจริญเติบโตอย่างมีคุณภาพ การให้ปุ๋ย การปลูกต้นไม้เพิ่มเติมในสวนที่ตาย การจัดการป่าให้อยู่ในสภาพอุดมสมบูรณ์ยิ่งขึ้น การ

ปรับปรุงแหล่งต้นน้ำลำธารโดยการขุดให้ลึกเพื่อให้สามารถเก็บกักน้ำไว้ใช้ได้ตลอดทั้งปีหรือการปลูก ต้นไม้ใหญ่ไว้ริมแหล่งน้ำเพื่อป้องกันการระเหยของน้ำ เป็นต้น

6. การป้องกัน หมายถึง การป้องกันสิ่งที่เกิดขึ้นไม่ให้เกิดมากกว่าที่เป็นอยู่ (Protection) และการป้องกันสิ่งที่ไม่เคยเกิดขึ้น (Prevention) แก่ทรัพยากร เช่น การปิดประกาศ การบอกเล่าปากต่อปาก การทำรั้ว การเดินตรวจสอด การทำขัณฑ์บันได การมีเวรยามเฝ้าระวัง หรือ การอนุรักษ์ดินและน้ำด้วยวิธีต่าง ๆ เป็นต้น

7. การสงวน หมายถึง การเก็บไว้โดยไม่ให้แตะต้องหรือไม่นำไปใช้ด้วยวิธีใดๆ ก็ตาม การสงวนอาจกำหนดเวลาที่เก็บไว้โดยไม่ให้มีการแตะต้องตามเวลาที่กำหนดไว้ แต่อาจให้มีการใช้ได้บ้างตามเวลาและเงื่อนไขที่กำหนด เช่น การเก็บไว้ไม่มีการใช้ การดูแลเอาใจใส่ต่อทรัพยากร การกำหนดวิธีเพื่อไม่ให้ทรัพยากรถูกบุกรุกทำลาย การเลือกชนิดที่ต้องเก็บไว้โดยการประกาศ หรือ ทำเครื่องหมาย เป็นต้น

8. การแบ่งเขต หมายถึง การจัดแบ่งเขตหรือแบ่งกลุ่มประเภทตามสมบัติของทรัพยากร เพื่อให้มีการใช้ทรัพยากรเป็นไปตามศักยภาพ สาเหตุที่สำคัญเพราะวิธีการให้ความรู้หรือกฎระเบียบที่นำมาใช้นั้นไม่ได้ผล หรือต้องการแบ่งเขตให้ชัดเจนเพื่อให้การอนุรักษ์ได้ผล ยิ่งขึ้น เช่น การกำหนดขอบเขต การทำรั้ว การทำเครื่องหมายพื้นที่ การประกาศเขตอุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เมืองควบคุม มลพิษ เป็นต้น อย่างไรก็ตามการแบ่งเขต ต้องมีการสร้างมาตรการกำกับด้วย

หลักการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ

หลักการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและ ทรัพยากร ธรรมชาติ นั้น มีหลัก 3 ประการ คือ (ซัชพล ทรงสุนทรวงศ์, 2546, หน้า 98)

1. ต้องใช้ทรัพยากรอย่างฉลาด กล่าวคือ ต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ ถึงผลได้ผลเสียจากการใช้ทรัพยากรตามหลักเศรษฐศาสตร์ และเมื่อใช้แล้ว จะเกิดการขาดแคลนในอนาคตหรือไม่

2. ประหยัดของที่หายาก หมายความว่าทรัพยากรใดที่มีน้อยหรือหายากก็ควรเก็บรักษาหรือสงวนเอาไว้ไม่ให้สูญหายไป ของบางอย่างถ้าอยู่ในสภาพที่พอจะใช้ได้ก็ควรจะใช้ต่อไป และใช้อย่างประหยัดอย่าฟุ่มเฟือย

3. หาวิธีฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมที่ไม่ดีหรือเสื่อมโทรมให้ดีขึ้น กล่าวคือ ทรัพยากรใดที่มีสภาพล่อแหลมต่อการสูญเปล่าหรือหมดไป ก็ควรที่จะซ่อมแซมหรือปรับปรุงให้อยู่ในสภาพที่ดีขึ้น

แนวคิดในการที่จะอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดผลนั้น มีแนวคิด 10 ประการ ดังนี้ (นิวัติ เรืองพานิช, 2530, หน้า 15)

1. ในการที่จะใช้ทรัพยากรธรรมชาติมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความรู้ในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติที่จะให้ประโยชน์หลาย ๆ ด้าน ทุกแง่มุม กล่าวถึงต้องมีความรู้เกี่ยวกับการรักษาทรัพยากรธรรมชาติที่จะมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ตลอดจนประโยชน์และโทษต่อมนุษย์ซึ่งอยู่ในแต่ละสิ่งแวดล้อมนั้น ๆ อย่างน้อยจะต้องคำนึงถึงความสูญเสียเปล่า อันอาจเกิดจากการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างไม่ระมัดระวัง
2. รักษาทรัพยากรธรรมชาติที่จำเป็นและหายากด้วยความระมัดระวัง และทำให้อยู่ในสภาพที่เพิ่มพูน ทั้งด้านกายภาพ และเศรษฐกิจเท่าที่จะทำได้ รวมทั้งจะต้องตระหนักเสมอว่าการใช้ทรัพยากรธรรมชาติมากเกินไปจะไม่ปลอดภัยต่อสภาพแวดล้อม
3. ต้องรักษาทรัพยากรธรรมชาติที่ทดแทนได้นั้น โดยให้มีอัตราการผลิต (เพิ่มพูน) เท่ากับอัตราการใช้หรืออัตราการเกิดเท่ากับอัตราการตายเป็นอย่างน้อย
4. ประชากรเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดภาวะแวดล้อมที่เปลี่ยนไป ดังนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องประมาณอัตราการเกิด และการเปลี่ยนแปลงของพลเมืองตลอดเวลา โดยพิจารณาจากความต้องการในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเป็นสำคัญ
5. หาทางปรับปรุงวิธีการใหม่ ๆ ในการที่จะผลิต และการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งพยายามค้นคว้าสิ่งใหม่ ๆ เพื่อให้ประชาชนได้ใช้อย่างเพียงพอ
6. ให้การศึกษาแก่ประชาชนเพื่อให้เข้าใจถึงความสำคัญในการรักษาความสมดุลตามธรรมชาติ ซึ่งต้องการทำให้สิ่งแวดล้อมอยู่ในสภาพที่ดี การให้การศึกษาอาจเป็นทั้งใน และนอกโรงเรียน ตามความเหมาะสมกับสถานะบุคคลเฉพาะถิ่น วัย และคุณวุฒิ เพื่อให้ประชาชนเข้าใจในหลักการอนุรักษ์ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ
7. การนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้จะต้องคำนึงถึงความถูกต้องตามกาลเทศะ
8. การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติต้องคำนึงถึงทรัพยากรอย่างอื่น ในเวลาเดียวกันด้วยไม่ควรแยกพิจารณาเฉพาะอย่างเดียว อย่างหนึ่งเพียงอย่างเดียวเท่านั้น เพราะทรัพยากรทุกอย่างมีส่วนเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด
9. ในการวางแผนจัดการทรัพยากรอย่างชาญฉลาดนั้น จะต้องไม่แยกมนุษย์ออกจากสิ่งแวดล้อมทางสังคม วัฒนธรรม หรือสภาวะแวดล้อมตามธรรมชาติ เพราะว่าวัฒนธรรมและสังคมมนุษย์ ได้พัฒนาตัวเองมาพร้อมกับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติของสังคมนั้น ๆ กล่าวโดยทั่ว ๆ ไป การอนุรักษ์ถือได้ว่าเป็นทางแห่งการดำเนินชีวิต เพราะมีส่วนเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งมีบทบาทต่อชีวิตมนุษย์

10. ไม่มีการอนุรักษ์ใดที่จะประสบผลสำเร็จได้ นอกจากผู้ใช้ทรัพยากรธรรมชาติจะได้ตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรนั้น ๆ และใช้อย่างชาญฉลาด ให้เกิดผลดีในทุก ๆ ด้านต่อสังคมมนุษย์ และการใช้ทรัพยากรให้อำนวยประโยชน์หลาย ๆ ด้านในเวลาเดียวกันด้วย

แนวทางการอนุรักษ์

แนวทางการอนุรักษ์ (สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ, 2540)

1. การให้การศึกษา เผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ เพื่อให้ประชาชนได้ตระหนักในหน้าที่ของตนเองต่อสิ่งแวดล้อม ที่สามารถเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทิศทางส่งเสริมสิ่งแวดล้อม
2. การปรับปรุงคุณภาพ เป็นวิธีการที่ช่วยแก้ปัญหาความขาดแคลนทรัพยากรและสภาวะแวดล้อมที่เสื่อมโทรม
3. การลดอัตราการเสื่อมสูญ คือ ไม่บริโภคทรัพยากรอย่างฟุ่มเฟือย ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรนั้น ๆ ให้คุ้มค่าที่สุด
4. การนำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ คือ การนำวัสดุเครื่องมือ เครื่องใช้ที่ชำรุดหรือเสื่อมสภาพแล้ว มาใช้ประโยชน์ใหม่โดยการหลอมใหม่ หรือย่อยแล้วผลิตใหม่
5. การใช้สิ่งทดแทนทรัพยากรที่ใช้ประโยชน์ได้ดีในอดีตเริ่มร่อยหรอลงเนื่องจากความต้องการในการบริโภคมีสูงจึงจำเป็นที่จะต้องศึกษาหาทรัพยากรอื่น ๆ ที่มีคุณภาพคล้ายคลึงกันมาทดแทน
6. การใช้สิ่งที่มีคุณภาพรองลงมา ทรัพยากรธรรมชาติชนิดเดียวกันอาจมีคุณภาพที่แตกต่างกันไป เช่น ไม้ มนุษย์นิยมนำไม้เนื้อแข็งมาใช้ประโยชน์เพราะมีความแข็งแรงทนทาน แต่เมื่อไม้เนื้อแข็งมีปริมาณลดลงจึงหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา คือ ใช้ไม้ที่มีคุณภาพรองลงมาโดยหาวิธีการในการรักษาคุณภาพของไม้ให้ทนทาน เช่น นำไปอบน้ำยาหรืออบน้ำยา เป็นต้น
7. การป้องกัน เป็นวิธีการจัดการโดยตรงเกี่ยวกับการป้องกันไม่ให้ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ร่อยหรอและเสื่อมโทรมลงเร็วเกินไป หรือป้องกันมลพิษไม่ให้แปดเปื้อนสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์อาศัย รวมทั้งโบราณสถาน โบราณวัตถุ ในกรณีที่มีบรรยากาศมีก๊าซพิษหรือสารพิษเจือปน น้ำไม่สะอาด ไม่สามารถใช้บริโภคได้เพราะมีสิ่งแปลกปลอมของสารพิษและเชื้อโรค
8. มีระบบการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืนและเป็นธรรม โดยจำแนกออกเป็น 3 ประเด็นหลัก คือ

8.1 หลักการจัดการซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐาน 4 ประการ คือ

8.1.1 การยอมรับในจารีตประเพณีและสิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากร

8.1.2 คำนึงถึงผลประโยชน์ร่วมกันของสมาชิกและความเป็นธรรมทาง

สังคม

- 8.1.3 ความยั่งยืนของระบบการผลิตและความสมดุลของระบบนิเวศ
- 8.1.4 การมีส่วนร่วมของสมาชิกทั้งหมดของชุมชน
- 8.2 วิธีการจัดการจำแนกเป็น 3 ลักษณะ คือ
 - 8.2.1 มีการจำแนกประเภทของป่าออกเป็นประเภทต่าง ๆ
 - 8.2.2 มีการร่างกฎเกณฑ์และแนวทางการใช้ประโยชน์ให้ชุมชนทราบ
 - 8.2.3 มีการประชุมปรึกษาหารือระหว่างสมาชิกของชุมชนเป็นครั้งคราว เพื่อทบทวนกฎเกณฑ์และกติกาของชุมชนและมีการจัดตั้งองค์กรชุมชนเพื่อทำหน้าที่ดูแล
- 8.3 รูปแบบการจัดการป่าชุมชน แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ
 - 8.3.1 รูปแบบการจัดการตามจารีตประเพณี
 - 8.3.2 รูปแบบการจัดการที่เป็นขบวนการต่อรองทางการเมือง
 - 8.3.3 รูปแบบการจัดการแบบประยุกต์

แนวคิดเกี่ยวกับป่าชายเลน

ป่าชายเลน หรือ ป่าโกงกาง เป็นกลุ่มสังคมพืชซึ่งขึ้นอยู่ในเขตน้ำลงต่ำสุดและน้ำขึ้นสูงสุด บริเวณชายฝั่งทะเล ปากแม่น้ำหรืออ่าว อีกความหมายหนึ่ง หมายถึง สังคมพืชที่ประกอบด้วยพันธุ์ไม้หลายชนิดหลายตระกูล และเป็นพวกที่มี ใบเขียวตลอดปี (Evergreen Species) ซึ่งมีลักษณะทางสรีรวิทยาและความต้องการสิ่งแวดล้อมที่คล้ายกัน ซึ่งส่วนใหญ่ประกอบด้วยพันธุ์ไม้สกุลโกงกาง (Rhizophora) เป็นไม้ลำค้ำและไม้ตระกูลอื่นบ้าง ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวความคิดที่เกี่ยวกับป่าชายเลน ดังนี้

ความหมายของป่าชายเลน

ป่าชายเลนเป็นสังคมพืชที่ขึ้นตามชายฝั่งทะเล โดยเฉพาะบริเวณอ่าวและปากแม่น้ำในเขตร้อน (Tropical) และเขตกึ่งร้อน (Subtropical) ป่าชายเลนที่มีความอุดมสมบูรณ์ประกอบด้วยพันธุ์ไม้หลายชนิดมักจะมีพบในกลุ่มประเทศของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สำหรับประเทศไทยพบว่ามีพื้นที่ป่าชายเลนกระจายอยู่ตามชายฝั่งทะเลภาคตะวันออกเฉียงใต้ ภาคใต้ ฝั่งตะวันออก และภาคใต้ฝั่งตะวันตก ป่าชายเลนที่มีสภาพสมบูรณ์ส่วนใหญ่จะอยู่ภาคใต้ฝั่งตะวันตก (สนิท อักษรแก้ว, 2541, หน้า 3-4)

สภาพทั่วไปของสังคมพืชป่าชายเลนเป็นดินเลนหรือดินเลนปนทราย ซึ่งเกิดจากการทับถมของตะกอนที่ถูกพัดพามาตามแม่น้ำลำธารหรือกระแสน้ำ อยู่ตามบริเวณชายฝั่งทะเล ปากแม่น้ำ หรืออ่าวที่มีน้ำทะเลท่วมถึงในช่วงที่มีน้ำทะเลขึ้นสูงสุด บริเวณดังกล่าวมีการปฏิสัมพันธ์กันระหว่างน้ำจืดกับน้ำทะเลกลายเป็นน้ำกร่อยที่มีสภาพความเค็มแตกต่างกัน และปัจจัยแวดล้อมที่

สำคัญต่อการเจริญเติบโตของพันธุ์ไม้ป่าชายเลน ป่าชายเลนจึงเป็นระบบนิเวศที่เชื่อมโยงระหว่างพื้นดินกับน้ำทะเล มีความอ่อนไหวและเปราะบาง และเปลี่ยนแปลงสภาพไปตามทิศทางการผันแปรของกระแสน้ำและคลื่นลม ในสภาวะการณ์ปกติป่าชายเลนทำหน้าที่เป็นแนวปราการธรรมชาติที่คอยปกป้องชายฝั่งทะเลไม่ให้ถูกทำลายจากกระแสน้ำ เป็นถิ่นที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำ ในขณะที่เดียวกันสัตว์บกสามารถเข้ามาอาศัยและแสวงหาอาหารที่มีอยู่อย่างอุดมสมบูรณ์ในป่าชายเลน ทำให้ป่าชายเลนหลากหลายไปด้วยสิ่งมีชีวิตทั้งพืชน้ำและสัตว์น้ำนับชนิดพันธุ์ไม้ส่วนใหญ่ประกอบด้วยพันธุ์ไม้วงศ์โกกง (Rhizophoraceae) เป็นสำคัญ และไม้สกุลอื่นขึ้นปะปนอยู่ด้วย พันธุ์ไม้ป่าชายเลนเหล่านี้จะขึ้นเป็นแนวเขตหรือโซนที่ค่อนข้างแน่นอน คือจากบริเวณชายฝั่งน้ำจืดลึกเข้าไปด้านใน ซึ่งลักษณะอันนี้เป็นเอกลักษณ์ของพันธุ์ไม้ป่าชายเลนที่มีการขึ้นแตกต่างไปจากป่าบกทั้งหลายปัจจัยที่ทำให้การขึ้นของพันธุ์ ไม้ป่าชายเลนขึ้นอยู่เป็นแนวเขตหรือเป็นโซนมีหลายปัจจัยด้วยกัน คือ ความถี่ของการท่วมถึงของน้ำทะเลลักษณะทาง กายภาพและเคมีภาพของดิน ความเค็มของน้ำในดิน การระบายน้ำ กระแสน้ำและความเปียกชื้นของดิน เป็นต้น นอกจากนี้พันธุ์ไม้ป่าชายเลนยังมีการปรับตัวให้ดำรงชีวิตอยู่ได้ในสภาพแวดล้อมเหล่านี้ที่สำคัญได้แก่ การมีระบบรากค้ำจุนหลากหลายชนิด ช่วยในการค้ำจุนและหายใจ มีผลที่ออกตั้งแต่อยู่บนต้นและลอยน้ำได้ ช่วยในการแพร่กระจายมีต่อมขับเกลือและผิวใบมันสะท้อนแสง เพื่อควบคุมระบบน้ำในลำต้น

ศุภราภรณ์ ธรรมชาติ (2541, หน้า 30) กล่าวว่า “ป่าชายเลนเป็นกลุ่มของพืชในเขตร้อนที่ขึ้นอยู่ตามพื้นที่ชายฝั่งหรือระบบนิเวศวิทยาของป่าชายฝั่งที่ทนต่อสภาพความเค็มเป็นกลุ่มแรกของสิ่งมีชีวิตที่บุกเบิกชีวิตความเป็นอยู่ลงไปสู่ทะเลพร้อม ๆ กับการชักนำพื้นแผ่นดินให้รูกล้าลงไป ในแนวทะเล ตามบริเวณชายฝั่งทะเลที่มีโคลนตม และบริเวณที่เชื่อมต่อกับแม่น้ำลำคลอง”

สนใจ หะวานนท์ (2539, หน้า 3) กล่าวว่า “เป็นสังคมพืชที่ชอบขึ้นอยู่ในดินเลน ริมทะเล และปากแม่น้ำใหญ่ ๆ มีน้ำเค็มท่วมถึงเป็นครั้งคราวหรือเป็นประจำทุกวัน และแม้จะเป็นป่าชนิดที่ไม่ผลัดใบแต่ก็จัดอยู่ในพวกทนแล้งเพราะไม่สามารถใช้น้ำเค็มให้เป็นประโยชน์ได้”

ระบบนิเวศป่าชายเลน

ป่าชายเลนเป็นระบบนิเวศที่ค่อนข้างเป็นเอกภาพ (Unique) เนื่องจากป่าประเภทนี้จะขึ้นอยู่ในแถบร้อนและอยู่ตามชายฝั่งทะเลระหว่างบริเวณที่น้ำทะเลขึ้นสูงสุดและลงต่ำสุด องค์ประกอบและกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในระบบนิเวศป่าชายเลนในทุกแห่งทั่วโลกมีลักษณะคล้ายกัน ได้จำแนกว่าระบบนิเวศป่าชายเลนประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 2 ส่วน คือ (สนิท อักษรแก้ว, 2536 อ้างอิงใน อภิชาติ เอกวนากุล, 2544, หน้า 14 – 15)

1. โครงสร้างระบบนิเวศป่าชายเลน ประกอบด้วย

1.1 ผู้ผลิต (Producers) คือ พวกที่สร้างอินทรีย์สารโดยใช้พลังแสงอาทิตย์ ได้แก่ แพลงก์ตอนพืช สาหร่าย และพันธุ์ไม้ชนิดต่าง ๆ ในป่าชายเลน

1.2 ผู้บริโภค (Consumers) ผู้บริโภคในป่าชายเลนสามารถแบ่งได้เป็นกลุ่มใหญ่ ๆ ดังนี้

1.2.1 กลุ่มบริโภคหรือกินอินทรีย์สาร (Detritus Consumer) ได้แก่ สัตว์หน้าดินขนาดเล็ก เช่น ไพรโทซัว หนอนตัวกลม ตัวอ่อนแมลง หอยสองฝา เป็นต้น

1.2.2 กลุ่มบริโภคหรือกินพืชโดยตรง (Herbivores) พวกนี้จะกินพืชโดยตรง เช่น แพลงก์ตอนสัตว์ ปู ไล้เดือนทะเล และปลาบางชนิด เป็นต้น

1.2.3 กลุ่มบริโภคหรือกินสัตว์ (Carnivores) ซึ่งรวมถึงพวกกินสัตว์ระดับแรกหรือระดับต่ำ ได้แก่ กุ้ง ปู ปลาขนาดเล็ก นกกินปลาบางชนิด พวกกินสัตว์ระดับสูงสุดหรือยอด ได้แก่ ปลาน้ำตื้นใหญ่ นก สัตว์เลื้อยคลานและสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมและที่สำคัญที่สุดคือ มนุษย์นั่นเอง

1.2.4 กลุ่มบริโภคหรือกินทั้งพืชและสัตว์ (Omnivores) ได้แก่ ปลาบางชนิดแต่ส่วนใหญ่แล้วสัตว์ในกลุ่มนี้จะกินพืชมากกว่ากินสัตว์

1.3 ผู้ย่อยสลาย (Decomposers) ผู้ย่อยสลายที่สำคัญในป่าชายเลน ได้แก่ แบคทีเรีย รา ปู และหอยเจาะไม้ เป็นต้น

2. หน้าที่และกิจกรรมของระบบนิเวศป่าชายเลนมี 2 ลักษณะ คือ

2.1 การหมุนเวียนแร่ธาตุอาหารในระบบนิเวศป่าชายเลน (Mineral of Nutrient – Cycling In Ecosystem) การถ่ายทอดธาตุอาหารระหว่างระดับของอาหาร (Trophic Level) ระหว่างสิ่งมีชีวิตโดยถ่ายทอดกันเป็นวงจร เมื่อพืชได้พลังงานจากดวงอาทิตย์และอินทรีย์สารต่างๆ เช่น คาร์บอนไดออกไซด์ น้ำและธาตุอาหารต่าง ๆ จากสิ่งแวดล้อมนำมาสร้างอินทรีย์สารขึ้นใช้เอง เรียกว่าผู้ผลิตจะสะสมธาตุอาหารไว้เบื้องต้นเมื่อพืชถูกบริโภคธาตุอาหารที่ถูกสะสมไว้จะเป็นหน้าที่ของผู้ย่อยสลายที่จะทำลายซากพืชซากสัตว์ให้เน่าเปื่อย ในระหว่างนี้ธาตุอาหารที่สะสมจะถูกปล่อยออกมาสะสมไว้ในดินและเป็นแหล่งอาหารของผู้ผลิตขั้นแรกต่อไปเป็นวงจรใหม่อีกครั้ง

2.2 การถ่ายทอดพลังงานในระบบนิเวศป่าชายเลน (Energy Flow In Ecosystem) การถ่ายทอดพลังงานตามระดับอาหารมีลักษณะไม่เป็นวงจร จากกลุ่มสิ่งมีชีวิตกลุ่มหนึ่งไปสู่กลุ่มสิ่งมีชีวิตอีกกลุ่ม มีการสูญเสียพลังงานในรูปความร้อน ซึ่งพืชสีเขียวไม่สามารถนำไปใช้ในขบวนการสังเคราะห์แสงได้อีก การถ่ายทอดพลังงานเริ่มจากพืชสีเขียวได้พลังงานแสงอาทิตย์เพื่อสังเคราะห์แสงจะเกิดอินทรีย์สารขึ้นและสะสมพลังงานไว้เบื้องต้นหลังจากนั้นพลังงาน

นี้จะถูกถ่ายทอดไปยังสัตว์ที่กินพืช ซึ่งนำไปใช้ในการเจริญเติบโตและสูญเสียไปในกิจกรรมต่าง ๆ และการหายใจ ส่วนที่เหลืออยู่ถูกถ่ายทอดไปสู่สัตว์กินสัตว์ไปจนถึงมนุษย์ซึ่งเป็นผู้บริโภคสูงสุด ซึ่งถือว่าเป็นระดับสุดท้ายของห่วงโซ่อาหาร ในขณะที่เดียวกันทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภคทั้งหลายจะล้มตายไปบ้างและพลังงานต่าง ๆ ที่สะสมก็ถูกถ่ายทอดไปยังผู้ย่อยสลายซึ่งเป็นช่วงสุดท้ายของการถ่ายทอดพลังงานนั่นเอง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ศักดิ์พิชิต จุลฤกษ์ (2542) ศึกษาศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนท้องถิ่น โดยเลือกพื้นที่ศึกษา รอบแนวเขตอุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิว จังหวัดจันทบุรี ผลการศึกษาพบว่า ตัวชี้วัดศักยภาพของชุมชนเพียง 4 ตัว คือ ระดับการศึกษา ความรู้ความเข้าใจในหลักการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การเป็นสมาชิกกลุ่มในชุมชน และการร่วมกิจกรรมในกลุ่ม มีอิทธิพลต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

สุกัญญา มารศรี (2553) ศึกษาการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลนของชาวบ้านหมู่ที่ 10 ตำบลบางขุนไทร อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี พบว่าชาวบ้านมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์แต่เป็นกรณีโดยอ้อมไม่ได้ตั้งใจและไม่เป็นทางการเป็นส่วนมากทั้งนี้เนื่องจากรูปแบบวิถีการดำรงชีวิต ปัญหาอุปสรรคในการอนุรักษ์ป่าชายเลนของประชาชนในท้องถิ่นคือขาดความช่วยเหลือและขาดข้อมูลที่ต้องการในการอนุรักษ์ป่าชายเลนจากเจ้าหน้าที่ของรัฐเท่าที่ควรข้อเสนอแนะจากการวิจัยคือ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมป่าไม้ กรมประมง ควรจัดอบรม และประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ป่าชายเลนให้มากยิ่งขึ้น

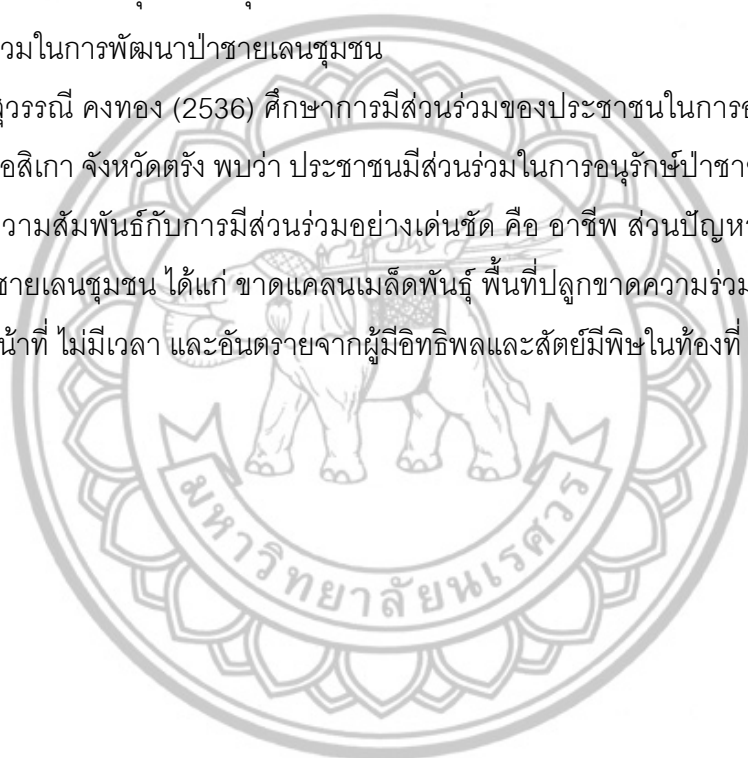
บรรพต มาลีหาล (2544) ศึกษานโยบายของรัฐและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ บริเวณเขตห้ามล่าสัตว์ป่าคางกระเบน จังหวัดจันทบุรี พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการอนุรักษ์ป่าไม้ คือ อาชีพหลัก ขนาดถือครองที่ดิน ความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้ ส่วนรายได้ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน จำนวนแรงงานในครัวเรือน อาชีพรอง และระดับการศึกษา ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าไม้

สถาพร อิทธิพงษ์ (2536) ศึกษาการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสภาตำบลในการอนุรักษ์ป่าชายเลน ที่อำเภอใหม่และกิ่งอำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี พบว่า คณะกรรมการสภาตำบลส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในระดับปานกลาง ทั้งปัจจัยจาก อายุ จำนวนบุตร ระดับการศึกษา ระยะเวลาที่อยู่อาศัยอยู่ในท้องที่ ระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่ง อาชีพ สถานภาพในสภาตำบล ประสบการณ์ที่ได้รับการอบรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์และความรู้เรื่องการอนุรักษ์ป่าชายเลน

ประสพสุข ดีอินทร์ (2531) ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของ
กำนัน ผู้ใหญ่บ้านในภาคเหนือ พบว่า ความสนใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ การพบปะ
พูดคุยกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้อำเภอ เจตคติต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วม
ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในภาคเหนือ

อัมพร ช่างเกวียน (2539) ศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนใน
การพัฒนาป่าชายเลนชุมชน ที่ตำบลเขาไม้แก้ว อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง พบว่า ปัจจัยด้าน
แรงจูงใจภายในได้ แรงจูงใจทางสังคม การเป็นสมาชิกในกลุ่ม สภาพทางสังคม การได้รับข้อมูล
ข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ อายุ สถานภาพการสมรส และเพศของประชาชน มีความสัมพันธ์กับ
การมีส่วนร่วมในการพัฒนาป่าชายเลนชุมชน

สุวรรณี คงทอง (2536) ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชายเลนใน
ท้องที่อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลนชุมชนน้อย และ
ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมอย่างเด่นชัด คือ อาชีพ ส่วนปัญหาและอุปสรรคในการ
อนุรักษ์ป่าชายเลนชุมชน ได้แก่ ขาดแคลนเมล็ดพันธุ์ พื้นที่ปลูกขาดความร่วมมือและการแนะนำที่
ดีจากเจ้าหน้าที่ ไม่มีเวลา และอันตรายจากผู้มีอิทธิพลและสัตว์มีพิษในท้องที่

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษา แนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ป่าชายเลน กรณีศึกษา วัดโคศคาราม หมู่ที่ 2 ถนนสุขุมวิท ตำบลท้ายบ้าน อำเภอเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ วิธีวิจัยเป็นการศึกษาเชิงคุณภาพโดยการจดบันทึก พูดคุย หรือสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนนั้นอย่างไม่เป็นทางการ เป็นวิธีหลักในการเก็บข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูลหลัก

คณะกรรมการทั้งหมดในชุมชน วัดโคศคาราม หมู่ที่ 2 ถนนสุขุมวิท ตำบลท้ายบ้าน อำเภอเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 11 ท่าน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบจดบันทึกสนาม (Field Notes) คือ การจดรวบรวมข้อมูลจากการได้สังเกตการณ์ การมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์
2. อุปกรณ์บันทึกเสียง และอุปกรณ์บันทึกภาพ ต่าง ๆ
3. แนวคำถามประกอบการสัมภาษณ์ (Interview Guide)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาจากเอกสาร

เป็นการศึกษาค้นคว้า แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลน จากรายงานการวิจัย หนังสือ วิทยานิพนธ์ รวมถึงบทความจากวารสารต่าง ๆ

การเก็บรวบรวมข้อมูลจากภาคสนาม

การเก็บข้อมูลจากภาคสนามประกอบด้วย

สัมภาษณ์เจาะลึกผู้นำชุมชนวัดโคศคาราม หมู่ที่ 2 ด้วยแนวคำถามประกอบการสัมภาษณ์ (Interview Guide) และการพูดคุยแบบไม่เป็นทางการ เป็นรายบุคคล แนวคำถามประกอบการสัมภาษณ์ ประกอบด้วย

1. สภาพของป่าชายเลนที่มีความสัมพันธ์ต่อการดำรงชีวิตของชุมชน
2. ลักษณะของการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลนของชุมชน

3. ปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลน

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูล โดยการเขียนวิเคราะห์ในเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) และติดตามศึกษาปัญหาในรายละเอียดของแต่ละแนวทาง ส่วนวิธีการตรวจสอบความถูกต้องนั้น จะใช้วิธีศึกษารายละเอียดของประเด็นเพิ่มเติมที่เกี่ยวข้อง และจัดให้มีการประชุมกลุ่มของประชาชนในพื้นที่ เพื่อให้คณะกรรมการได้ร่วมกันพิจารณาเพื่อตรวจสอบความถูกต้อง

บทที่ 4

ผลการศึกษา

การศึกษาเรื่อง แนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ป่าชายเลน : กรณีศึกษาวัด อโศการาม จังหวัดสมุทรปราการ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ป่าชายเลนบริเวณวัดอโศการาม จังหวัดสมุทรปราการและเพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลต่อแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ป่าชายเลนบริเวณวัด อโศการาม จังหวัดสมุทรปราการ ด้วยวิธีการวิจัยในเชิงคุณภาพ มีการเก็บรวบรวมข้อมูล เริ่มตั้งแต่การจดบันทึกข้อมูล การสังเกตการณ์และการสัมภาษณ์คณะกรรมการชุมชนแล้วนำมาวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูลเป็นรายงานในเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) มีผลการศึกษาดังนี้

1. ประวัติความเป็นมาของชุมชนวัดอโศการาม จังหวัดสมุทรปราการ เดิมบริเวณนี้เรียกว่า นาแม่ขาว เจ้าของที่ดินคือนางกิมหงษ์ และนายสุเมธ ไกรกาญจน์ ได้ถวายที่ดินให้สร้างวัดอโศการาม ซึ่งวัดอโศการามเป็นวัดสังกัดคณะสงฆ์ธรรมยุติ (ชั้นที่ขาวมือเดียว) สร้างขึ้นตามปณิธานของ พระสุทธิธรรมรังสี คัมภีร์เมธาจารย์ หรือที่รู้จักในนาม ท่านพ่อลี เดิมท่านเป็นชาวจังหวัดอุบลราชธานี เลื่อมใสในพระพุทธศาสนา จึงบวชเป็นพระภิกษุเมื่ออายุได้ 20 ปี เป็นฝ่ายวิปัสสนาธุระ รักษาอุ้งคิ้วตรเป็นนิตย เป็นศิษย์ของพระอาจารย์มั่นเป็นผู้มีความแตกฉานในสมถวิธี มีความสามารถในการอบรมศิษยานุศิษย์ให้บำเพ็ญสมาธิได้ผล ท่านได้จาริกบำเพ็ญอุ้งคิ้วตรไปยังจังหวัดต่างๆ ทั่วทุกภาคของประเทศไทย ในที่สุดได้จาริกแสวงบุญมาถึงที่ชาวบ้านเรียกว่า นาแม่ขาว ซึ่งอยู่ในเขตตำบลท้ายบ้าน เป็นป่าชายเลนเงียบสงบเหมาะในการบำเพ็ญเพียร จึงปักกรดบำเพ็ญสมณธรรมสั่งสอนชาวบ้าน ปรากฏว่าชาวบ้านเลื่อมใสมาฟังคำสั่งสอนและฝึกสมาธิจำนวนมาก ในที่สุดชาวบ้านได้ร่วมกันสร้างเสนาสนะถวาย และได้เริ่มการก่อสร้างต่างๆ ในที่ดินที่นางกิมหงษ์ และนายสุเมธ ไกรกาญจน์ ได้ถวายให้สร้างวัดมีเนื้อที่ประมาณ 53 ไร่ ในปี 2479 จึงก่อตั้งเป็นสำนักสงฆ์ขึ้นเป็นครั้งแรก เมื่อมีสิ่งก่อสร้าง มีพระภิกษุสงฆ์มีความมั่นคงที่จะเป็นวัดได้ กรมศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ จึงอนุญาตให้ตั้งเป็นวัดเมื่อวันที่ 16 ตุลาคม 2499 ได้นามว่า วัดอโศการาม และขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา (สร้างโบสถ์ เพื่อพระภิกษุสงฆ์จะไปประกอบพิธีสังฆกรรมได้) และผูกพัทธสีมาเมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม 2503 วัดอโศการามแห่งนี้ ท่านพ่อลีได้ตั้งปณิธานไว้ว่า จะสร้างถวายเป็นพระบรมราชานุสรณ์แห่งพระเจ้าอโศการามหาราช (พระนามเต็มว่า พระศรีธรรมมาโศกราช) แห่งประเทศอินเดีย ท่านได้ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา และยัง

เผยแพร่ศาสนาพุทธมายังประเทศลังกา กรีก อีเบต พม่า ไทย เมื่อปี พุทธศักราช 2493 ท่านพ่อลี ได้เดินทางไปจำนำพรรษายังตำบลสารนารถ (ป่าอสิปตนมฤคทายวัน ที่ทรงแสดงธรรมจักร) ณ ประเทศอินเดีย ได้เห็นพระเจดีย์พระสถูปที่พระเจ้าอโศกมหาราช สร้างไว้ทอดโทรม บางแห่งก็ถูกทำลาย จึงรู้สึกสังเวชใจ จึงตั้งพระปณิธานจะสร้างวัด อโศการามไว้เป็นอนุสรณ์

ปัจจุบันวัดอโศการามเป็นสถานที่ที่อุบาสก อุบาสิกา จากจังหวัดต่างๆ ทั่วประเทศ เดินทางมาบำเพ็ญกุศลและสักการะท่านพ่อลี กุตั้งเจดีย์ หลวงพ่อเศียร และวิหารวิสุทธิธรรมรังสี นอกจากนี้ยังเที่ยวชมธรรมชาติ ปลายเลน ชมฝูงนก และสัตว์ต่างๆ ที่มาอาศัยอยู่ในบริเวณป่าชายเลนเป็นจำนวนมาก เนื่องจากบริเวณเหล่านี้วัดได้กำหนดให้เป็นเขตอภัยทาน วัดอโศการาม ตั้งอยู่เลขที่ 136 ถนนสุขุมวิท หมู่ที่ 2 ตำบลท้ายบ้าน อำเภอเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ

วัดอโศการาม ได้รับอนุญาตให้สร้างเมื่อวันที่ 13 เมษายน พ.ศ. 2498 โดยมี นายสุเมธ และ นางกิมหงษ์ ไกรกาญจน์ เป็นผู้ถวายที่ดินและดำเนินการสร้างวัด กระทรวงศึกษาธิการประกาศตั้งเป็นวัด เมื่อวันที่ 16 ตุลาคม พ.ศ. 2499 ที่ได้มีนามว่า “วัดอโศการาม” เนื่องจากพระอาจารย์ลี ได้ไปจำพรรษาที่อินเดียเกิดคำนี้ถึงพระเจ้าอโศกมหาราช ผู้อุปถัมภ์ศาสนา จึงได้นำมาชานานามวัดขึ้นไว้เป็นที่เกิดเหตุความดีไว้เป็นอนุสรณ์ วัดอโศการามได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อวันที่ 26 สิงหาคม พ.ศ. 2500 เขตวิสุงคามสีมา กว้าง 32.20 เมตร ยาว 50.80 เมตร ได้ผูกพัทธสีมา เมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม พ.ศ. 2503 การศึกษา ทางวัดได้เปิดสอนพระปริยัติธรรมเริ่มมาตั้งแต่ พ.ศ. 25031 นอกจากนี้ยังมีห้องสมุดบริการผู้สนใจอีกด้วย

ต่อมาเรื่อยๆ บริเวณวัด มีการหลงใหลของผู้คนมาตั้งบ้านเรือนอยู่อาศัยจากไม่กี่หลังคาเรือน ซึ่งนับว่าเป็นชุมชนใหญ่อีกชุมชนหนึ่งจึงได้มีชื่อว่า ชุมชนวัดอโศการาม ตั้งอยู่หมู่ที่ 2 ถนนสุขุมวิท ตำบลท้ายบ้าน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ เป็นชุมชนที่ประกอบไปด้วยหมู่บ้านต่างๆ อันได้แก่หมู่บ้านอุดมโชค หมู่บ้านเพชรธานีคอนโด หมู่บ้านธารา หมู่บ้านกัลปพฤกษ์ และประชาชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณโดยรวมของชุมชน แนวเขตประกอบด้วย ซอยเทศบาลบางปู 60 (ซอยวัดอโศการาม) ฝั่งซ้ายตลอดแนว ถึงซอยมูลนิธิสิริวัฒนาเซสเซียร์ ฝั่งขวาจดทะเลมีอาณาเขตดังนี้ ทิศเหนือจรดถนนสุขุมวิท ทิศตะวันตกติดชุมชนเมฆฟ้าเพชรงาม ทิศใต้ติดทะเลอ่าวไทย ทิศตะวันออกติดชุมชนโอเชียนพนาสนธิ์ซีทีวีลเจจ

ชุมชนอโศการามแยกออกมาจากชุมชนโอเชียนพนาสนธิ์ซีทีวีลเจจ และชุมชนเมฆฟ้าเพชรงาม เนื่องจากพื้นที่กว้างขวางทำให้การบริหารงานด้านชุมชนไม่ทั่วถึงจึงมีความจำเป็นต้องแยกเป็นชุมชน ประกอบกับวัดอโศการามที่มีความสำคัญในการดำเนินชีวิตและเป็นศูนย์รวมจิตใจของ

คนในชุมชน และชุมชนใกล้เคียงจึงได้ชื่อว่า “ชุมชนวัดอโศการาม” เพื่อความเป็นสิริมงคลของชุมชน สถานที่สำคัญของชุมชน อาทิ มุณินิธิวิวัฒนาเซสเซียร์ สวางคินิวาส เป็นต้น จำนวนหลังคาเรือนมีประมาณ 482 หลังคาเรือน ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้าง

อาณาเขตชุมชน

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	ถนนสุขุมวิท
ทิศใต้	ติดต่อกับ	ทะเลอ่าวไทย
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	ซอยเพชรศรีไทย
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	ซอยวัดอโศการาม ซอยปากทางฝั่งซ้ายมือ - ซอยมุณินิธิ

ลักษณะภูมิประเทศ

ลักษณะภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มน้ำท่วม เนื่องจากติดทะเลโดยเฉพาะในช่วงน้ำขึ้น ประชาชนได้รับความเดือดร้อน แต่สภาพปัจจุบันมีการถมที่เพื่อปลูกสร้างบ้านจัดสรร ทำให้พื้นที่บางส่วนสูงขึ้น อากาศโดยทั่วไปร้อนชื้น เนื่องจากมีพื้นที่ติดทะเลมีลมแรง

2. สภาพของป่าชายเลนที่มีความสัมพันธ์ต่อการดำรงชีวิตของชุมชนวัดอโศการาม

2.1 ลักษณะของป่าชายเลน

เป็นป่าที่เกิดขึ้นบริเวณรอยต่อระหว่างพื้นดินกับพื้นน้ำทะเลผสมผสานกันเป็นน้ำกร่อย หากบริเวณนั้นเป็นอ่าวคลื่นลมสงบตะกอนที่มากับแม่น้ำจะตกตะกอนลงสู่พื้นสะสมรวมตัวเป็นหาดเลนกว้างใหญ่ถูกไม้ชายเลน เช่น โกงกางจะลอยมาตามน้ำลงปักในพื้นเลนก่อเกิดเป็นพันธุ์ไม้บุกเบิกรากดักตะกอนสะสมเพิ่มขึ้นจนกลายเป็นสันดอน มีไม้ชายเลนอื่นๆ มาอาศัยพัฒนามาเป็นป่าชายเลนป่าชายเลนของไทยจะจัดกระจายอยู่ตามชายฝั่งยาวประมาณ 927 กิโลเมตร ในเขตชายฝั่งทะเลภาคใต้ ภาคกลาง และภาคตะวันออก ป่าชายเลนเป็นระบบนิเวศที่ประกอบด้วยพืชพรรณและสัตว์นานาชนิด

2.2 สภาพแวดล้อมของป่าชายเลน

สภาพแวดล้อมโดยทั่วไปของป่าชายเลนมีความแตกต่างไปจากป่าที่อื่น โดยเฉพาะดิน เนื่องจากมีสภาพเป็นดินเลนในที่ราบกว้างใหญ่ ดินเหล่านี้มีความอุดมสมบูรณ์สูงจากธาตุอาหารที่ไหลมาจากแหล่งต่างๆ เช่น จากกรากัดเซาะตามชายฝั่งและแหล่งลำธาร อีกส่วนหนึ่งมาจากซากพืชซากสัตว์ในบริเวณป่าชายเลนเอง โดยเฉพาะใบไม้ที่ร่วงหล่นทับถมกันเป็นจำนวนมาก แพลงคืดอนพืชและสาหร่าย ส่วนสภาพความเค็มของน้ำบริเวณนี้ระดับค่อนข้างต่ำเนื่องจากมีน้ำจืดไหลลงมาปะปนกับน้ำทะเลจึงทำให้น้ำบริเวณนี้เป็นน้ำกร่อย ระดับความเค็มของน้ำดังกล่าวยังเปลี่ยนแปลงไปได้ตามระดับน้ำที่ขึ้นลงเป็นประจำ มีผลต่อชุมชนในป่าชายเลนเป็น

อย่างมาก โดยมีผลทางตรงต่อชนิดและการกระจายของพันธุ์ไม้ที่ขึ้นอยู่ ดังจะเห็นได้จากป่าชายเลนแหล่งต่างๆ ของโลก พันธุ์ไม้จะขึ้นอยู่ในลักษณะเป็นเขตแนวของแต่ละชนิด โดยมีแบบแผนแน่นอนจากบริเวณฝั่งน้ำเข้าไปด้านในของป่า อันเป็นลักษณะเฉพาะตัวที่แตกต่างออกไปจากป่าบกทั่วไป พันธุ์ไม้ต่างๆ ที่มีการปรับตัวมาจนขึ้นอยู่ได้ในเขตนี้ที่ทำให้สามารถเจริญและแพร่กระจายได้ในบริเวณที่เป็นดินเลนลึก มีน้ำท่วมถึง จึงต้องมี รากค้ำจุน ที่แข็งแรงเป็นจำนวนมาก จากเหล่านี้ช่วยพยุงลำต้นให้ตั้งตรงอยู่ได้ไม่โค่นล้มเพื่อถูกพายุพัดหรือคลื่นซัดได้แก่พันธุ์ไม้พวกโกงกางซึ่งมีมาก ป่าชายเลนจึงมีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ป่าโกงกาง

สำหรับระบบนิเวศวิทยาที่เกิดในป่าชายเลนนั้นเป็นไปในแง่ของการถ่ายทอดพลังงานเป็นแบบที่เริ่มต้นด้วยเศษอินทรีย์สาร ซึ่งได้จากการสลายตัวของใบไม้ในบริเวณป่าชายเลนโดยจุลินทรีย์ผู้ย่อยสลาย อินทรีย์วัตถุเหล่านี้จะเป็นอาหารของพวกกินอินทรีย์วัตถุ เช่น หอย กุ้ง ปู และตัวอ่อนของแมลงต่างๆ จากพื้นก็จะถูกกินต่อๆ กันไปตามลำดับของลูกโซ่อาหารและโดยธรรมชาติแล้วจะมีความสมดุลในขั้นตอนหนึ่งก็จะเป็นผลทำให้ระบบความสัมพันธ์นี้จะถูกทำลายลง จนเป็นผลเสียขึ้นได้ เช่น ถ้าหากพื้นที่ป่าชายเลนถูกบุกรุกทำลายจำนวนสัตว์น้ำก็จะลดลงตามไปด้วย ตลอดจนอาจเกิดการเน่าเสียของน้ำตามมา

กท 2.3 ความสำคัญและประโยชน์ของป่าชายเลน

ป่าชายเลนมีระบบนิเวศที่มีคุณค่ามหาศาลและมีความสำคัญต่อมนุษย์หลายรูปแบบถือเป็นแหล่งอาหารที่สำคัญของสัตว์น้ำ ซึ่งได้แก่ อินทรีย์วัตถุที่ย่อยสลายจากซากพืชหรือเศษใบไม้ ส่วนใหญ่ได้จากใบของพืชที่ร่วงหล่นนอกจากนี้ยังได้จากส่วนของกิ่ง ก้าน ดอก และผลอีกด้วย ส่วนแหล่งอาหารอื่นๆ ในบริเวณปากแม่น้ำ ส่วนใหญ่เป็นสารอินทรีย์ที่ละลายน้ำ เช่น กรดอะมิโน ซึ่งมีต้นกำเนิดจากการสลายตัวของอินทรีย์วัตถุ ในบริเวณป่าชายเลน ป่าชายเลนยังเป็นแหล่งที่ตัวอ่อนของสัตว์น้ำจำนวน กุ้ง หอย ปู ปลา เข้ามาอาศัยรวมเงาและหาอาหาร ป่าชายเลนจึงเป็นแหล่งอนุบาลตัวอ่อนของสัตว์น้ำ ที่มีความสำคัญต่อระบบนิเวศทะเลไทยมากที่สุด

คุณประโยชน์ที่เห็นได้ชัดของป่าชายเลนอีกก็คือ การใช้ประโยชน์จากไม้ ชายเลนเพื่อการเผาถ่าน ต้นไม้ในป่าชายเลนปลุกง่าย โตเร็ว จึงมีการลักลอบตัดฟันน้อยกว่าต้นไม้ในป่าบกหลายเท่า ไม้ป่าชายเลนนอกจากใช้เผาถ่านซึ่งทำรายได้คิดเป็นมูลค่าถึงปีละประมาณ 560 ล้านบาท และยังมีการใช้ประโยชน์ในรูปแบบอื่น ๆ คือ เป็นไม้พื้น ไม้เสาเข็ม ไม้ค้ำยัน ไม้ก่อสร้าง แพลลา อุปกรณ์การประมง และเฟอร์นิเจอร์ ฯลฯ

ป่าชายเลนยังทำหน้าที่เสมือนเขื่อนป้องกันคลื่นลมจากทะเลที่สามารถซ่อมแซมตนเองได้ เมื่อได้รับความเสียหายจากพายุ ป่าชายเลนช่วยป้องกันความรุนแรงของพายุ จนไม่ก่อให้เกิด

อันตรายต่อมนุษย์และระบบนิเวศบริเวณถัดเข้ามา และในขณะเดียวกันป้าชายเลนยังทำหน้าที่ดักกรองสารปฏิจุลและสารมลพิษต่างๆ จากบนบกไม่ให้ลงสู่ทะเล เป็นต้น

3. ลักษณะของการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลนของชุมชน

การอนุรักษ์เป็นการรู้จักใช้ทรัพยากรอย่างชาญฉลาดให้เป็นประโยชน์ต่อมหาชนมากที่สุดและเป็นเวลานานที่สุด ทั้งนี้ต้องให้สูญเสียทรัพยากรโดยเปล่าประโยชน์น้อยที่สุด ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาตินั้น ประกอบด้วยหลัก 3 ประการคือ

3.1 ต้องใช้ทรัพยากรอย่างชาญฉลาด ด้วยการพิจารณาอย่างรอบคอบถึงผลได้ผลเสียจากการใช้ทรัพยากรตามหลักเศรษฐศาสตร์และเมื่อใช้แล้วจะเกิดการขาดแคลนในอนาคตหรือไม่

3.2 ประหยัดของที่หายาก ด้วยการพิจารณาถึงทรัพยากรใดมีน้อยหรือหายากก็ควรเก็บรักษาสงวนไว้มิให้สูญหายไป

3.3 ฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมที่เสื่อมโทรมให้ดีขึ้น ทรัพยากรที่มีสภาพล่อแหลมต่อการสูญเปล่าหรือหมดไปก็ควรมีการซ่อมแซมหรือปรับปรุงให้อยู่ในสภาพดีขึ้น

นอกจากลักษณะในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติแล้ว ยังมีการศึกษาถึงการมีส่วนร่วมของประชากรในการอนุรักษ์ป่าชายเลน ด้วยการมีส่วนร่วม 8 ข้อ ดังนี้ (สุวรรณณี คงทอง, 2536)

1. ประชุมวางแผน
2. การเก็บรวบรวมเมล็ดพันธุ์ไม้ป่าชายเลน
3. การปลูกป่าชายเลนชุมชนและการดูแลรักษาป่าชายเลนชุมชน
4. อาชีพของคนในชุมชน
5. การได้รับข่าวสาร
6. การเป็นสมาชิกกลุ่มเพศ
7. การศึกษา
8. การประชาสัมพันธ์

รวมถึงการอนุรักษ์ในประเทศจีน ได้ประสบผลสำเร็จหลังจากใช้เวลาและความพยายามอย่างไม่ลดละกว่า 30 ปี ภารกิจการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจึงสำเร็จเป็นที่ยอมรับทั่วโลก โดยมีรัฐบาลของจีนให้ความสำคัญต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มลภาวะในเมือง ลุ่มน้ำต่างๆ ที่สำคัญ

ปัจจุบันจีนได้ประกาศและแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายว่าด้วยการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม 6 ฉบับ อันได้แก่ กฎหมายว่าด้วยการป้องกันและบำบัดการเป็นมลภาวะทางอากาศ กฎหมายว่าด้วยการ

ป้องกันและบำบัดการเป็นมลภาวะทางน้ำ กฎหมายว่าด้วยการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางมหาสมุทร กฎหมายว่าด้วยการป้องกันและบำบัดการเป็นมลภาวะ เสียงรบกวน รายละเอียดในการปฏิบัติ ตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและบำบัดการเป็นมลภาวะทางน้ำ กฎหมายข้อบังคับว่าด้วยการ อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของโครงการก่อสร้าง เป็นต้น

การลงทุนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมได้เพิ่มมากขึ้น

นับตั้งแต่ปี 1996 ถึงสิ้นปี 2000 จีนได้ลงทุนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม คิดเป็นเงินรวม 3 แสน 6 หมื่นล้านหยวน ได้เพิ่มมากกว่าช่วงปี 1990 ถึงปี 1995 ถึง 2 แสน 3 หมื่นล้านหยวน เป็นร้อยละ 0.93 ของ GDP โดยเฉพาะปีหลังๆ นี้ ในธนบัตรรัฐบาลจีนที่ใช้ในการสร้างสรรค์ระยะ ยาว มี 4 หมื่น 6 พันล้านหยวน เป็นเงินทุนที่ใช้ในการป้องกันและบำบัดการเป็นมลภาวะและ การสร้างสรรค์ทางภาวะนิเวศ ซึ่งได้ขยายบทบาทอันสำคัญต่อการปรับปรุงคุณภาพทาง สิ่งแวดล้อม การกระตุ้นความต้องการภายในประเทศ และการส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจ

พลเมืองจีนมีจิตสำนึกเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมสูงขึ้น

ในสภาพสังคมของจีนได้ให้ความสำคัญ การสนับสนุนและมีความกระตือรือร้นต่อการมี ส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมากยิ่งขึ้น นับตั้งแต่ปี 1998 ถึงปี 1999 สำนักงานอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อมแห่งชาติและกระทรวงศึกษาธิการจีนเคยมอบอำนาจให้ศูนย์ศึกษาวิจัยสภาพของ ประเทศชาติของมหาวิทยาลัยปักกิ่งดำเนินการสำรวจต่อพลเมืองจีนประมาณ 1 หมื่น ครอบครัว ในเขตบริหารระดับอำเภอ 139 เขต ของ 31 มณฑลเขตปกครองตนเองและนครที่ขึ้นตรงต่อ ส่วนกลาง ผลปรากฏว่าปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาสำคัญที่สังคมจีนให้ความสนใจ การศึกษา เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมถูกจัดเข้าสู่วัฒนธรรมการศึกษาภาคบังคับระยะ 9 ปี การเคลื่อนไหวเกี่ยวกับการ สร้างโรงเรียนและเขตชุมชนสีเขียวกำลังส่งผลกระทบต่อสังคมมากยิ่งขึ้น

ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาในครั้งนี้ที่ได้ผ่านการเข้าประชุมกลุ่มคณะกรรมการและ ประชาชนในชุมชนวัดอโศการามที่ได้ให้ความคิดเห็นว่า ประชาชนโดยรวมของชุมชนได้ให้ ความสำคัญและพร้อมที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลนของชุมชน เพียงแต่ความ ขาดความรู้ในการป้องกันรักษาป่าชายเลนและขาดความต่อเนื่องในการส่งเสริมการอนุรักษ์จาก ภาครัฐและองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างจริงจัง

4. แนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ป่าชายเลนของชุมชนวัดอโศการาม จังหวัดสมุทรปราการ

ผู้ศึกษาได้ทำการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-dept Interviews) ประกอบด้วยคณะกรรมการ และประชาชนในชุมชนวัดอโศการาม จังหวัดสมุทรปราการ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ป่าชาย

เลนในพื้นที่ ดังมีรายละเอียดของข้อมูลทั่วไป และแนวทางในการมีส่วนร่วมการอนุรักษ์ป่าชายเลน ดังนี้

คณะกรรมการชุมชนและประชาชนที่ได้ให้คำสัมภาษณ์ มีดังนี้คือ คณะกรรมการจำนวน 10 ท่าน และประชาชนในชุมชน 1 ท่าน รวมเป็น 11 ท่าน ผู้ให้คำสัมภาษณ์ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 6 คน มีอายุเฉลี่ย 42 ปี มีระดับการศึกษาต่ำสุดจบชั้นประถมศึกษา 2 ท่าน จบระดับมัธยมศึกษา 6 ท่าน และจบการศึกษาสูงสุดในระดับปริญญาตรี จำนวน 3 ท่าน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้าง จำนวน 5 ท่าน ประกอบธุรกิจส่วนตัว 4 ท่าน และเป็นแม่บ้าน 2 ท่าน มีตำแหน่งรับผิดชอบในชุมชนเป็นคณะกรรมการด้านต่างๆ เป็นส่วนใหญ่ มีหน้าที่ดูแลปัญหาชุมชน รับเรื่องราวร้องทุกข์ ดูแลด้านงบประมาณ ดูแลฝ่ายปกครอง ดูแลผู้สูงอายุ ดูแลด้านสิ่งแวดล้อม และป่าชายเลน รวบรวมดูแลเกี่ยวกับเอกสารของเรื่องภายในและภายนอกและจัดประชุมทั้งหมด ได้แสดงความเห็นในแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ป่าชายเลนของชุมชนวัดอโศการาม จังหวัดสมุทรปราการ คือ

ด้านการวางแผน (หมายถึง ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา จัดลำดับความสำคัญของปัญหา ตั้งเป้าหมายกำหนดการใช้ทรัพยากร กำหนดวิธีการติดตามและประเมินผล และการตัดสินใจ)

กนกวรรณ ลอเสรีวานิช, เครือวัลย์ สังฆมานนท์, สมหมาย คำกลาง และพัชรินทร์ แจ่มขำ ได้ให้สัมภาษณ์ในทางเดียวกันว่า ไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการวางแผน แต่รับแผนมาปฏิบัติ ส่วนใหญ่เป็นผู้รับฟังจากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในการปลูกป่า (กนกวรรณ ลอเสรีวานิช, เครือวัลย์ สังฆมานนท์, สมหมาย คำกลาง และพัชรินทร์ แจ่มขำ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 13 กุมภาพันธ์ 2554)

ณิชภา ยิงประเสริฐ ได้ให้สัมภาษณ์ว่า เนื่องจากทางองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้ส่งแผนนโยบายลงมาให้กับชุมชนได้จัดตั้งให้กรรมการได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการประชุมในเรื่องนี้ ได้ให้ความรู้เรื่อง ระบบนิเวศน์ป่าชายเลนที่เสื่อมโทรมไปมาก ทางเทศบาลจึงได้ส่งเสริมในเรื่องการอนุรักษ์ป่าชายเลน เช่น จัดกิจกรรมปลูกป่าชายเลนในวันสำคัญต่าง ๆ (ณิชภา ยิงประเสริฐ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 13 กุมภาพันธ์ 2554)

จำเนียร ธัญนารา, สมศักดิ์ ต้นตรง, ปรียพันธ์ สนาวิ และจินณวัฒน์ ศรีบุตร ให้สัมภาษณ์ว่า การวางแผนได้มาจากเทศบาล และการเข้าไปร่วมประชุมจากผู้นำชุมชน (จำเนียร ธัญนารา, สมศักดิ์ ต้นตรง, ปรียพันธ์ สนาวิ และจินณวัฒน์ ศรีบุตร, ผู้ให้สัมภาษณ์, 13 กุมภาพันธ์ 2554)

สมมาท วงศ์บุญรอด ให้สัมภาษณ์ว่า การวางแผนได้มาจากเทศบาลมีการวางแผนมีนโยบายเข้าสู่ชุมชนและหาเรือนัดแนะชาวบ้านหรือยุวชนให้เข้าไปปลูกป่าชายเลน (สมมาท วงศ์บุญรอด, ผู้ให้สัมภาษณ์, 13 กุมภาพันธ์ 2554)

อารมณฺ์ นิยมฤทธิ ให้สัมภาษณ์ว่า ได้ร่วมมือกับทางเทศบาลรับนโยบายมาปฏิบัติ (อารมณฺ์ นิยมฤทธิ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 13 กุมภาพันธ์ 2554)

ผลการสัมภาษณ์ สามารถสรุปได้ว่า

ด้านการวางแผน ผู้ให้สัมภาษณ์ ได้ให้คำสัมภาษณ์ว่า ในกาวางแผนนั้น ประชาชนในชุมชนส่วนใหญ่ ไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมวางแผน แต่รับแผนปฏิบัติส่วนใหญ่รับฟังจากเจ้าหน้าที่ในการปลูกป่าและจากภาครัฐ โดยเฉพาะมีการมอบหมายให้ปฏิบัติจากเทศบาลโดยได้มอบหมายให้ชุมชนซึ่งเป็นชาวบ้านและเยาวชน ทำการปลูกป่าชายเลนเป็นครั้งคราว แต่ยังคงขาดความต่อเนื่องรวมถึง การมอบหมายให้มีการส่งเสริมกิจการปลูกป่าชายเลน ตามจำนวนงบประมาณที่ได้รับมาเพียงเล็กน้อย

ด้านการดำเนินการ (หมายถึง ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการดำเนินการตามแผนที่วางไว้ มีส่วนร่วมในการดำเนินการอย่างไร)

กนกวรรณ ลอเสรีวานิช, เครือวัลย์ สังฆมานนท์, สมหมาย ค้ากลาง, จำเนียร ธีญานารา, สมศักดิ์ ต้นตรง และจินณวัฒน์ ศรีบุตร ให้สัมภาษณ์ในทางเดียวกันว่า มีส่วนร่วมในการปลูกต้นกล้าให้ป่าชายเลน ปลูกป่าชายเลนในทุกกิจกรรม (กนกวรรณ ลอเสรีวานิช, เครือวัลย์ สังฆมานนท์, สมหมาย ค้ากลาง, จำเนียร ธีญานารา, สมศักดิ์ ต้นตรง และจินณวัฒน์ ศรีบุตร, ผู้ให้สัมภาษณ์, 13 กุมภาพันธ์ 2554)

ณิชากา ยิงประเสริฐ และอารมณฺ์ นิยมฤทธิ ให้สัมภาษณ์ว่า มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมปลูกป่าชายเลน เช่น กิจกรรมปลูกป่าชายเลนเฉลิมพระเกียรติในวันพ่อ และวันแม่ ได้มีผู้นำองค์กรส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน กรรมการชุมชน เยาวชนในชุมชน ได้เข้ากิจกรรมในวันสำคัญต่าง ๆ (ณิชากา ยิงประเสริฐ และอารมณฺ์ นิยมฤทธิ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 13 กุมภาพันธ์ 2554)

พัชรินทร์ แจ่มขำ ให้สัมภาษณ์ว่า ได้เข้าร่วมในการปฏิบัติ เช่น การปลูกป่า เมื่อภาครัฐมีการร้องขอ (พัชรินทร์ แจ่มขำ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 13 กุมภาพันธ์ 2554)

ปริญพันธ์ สนาวิ ให้สัมภาษณ์ว่า ประชาชนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมโดยการร่วมปลูกต้นโพธิ์ทะเล ซึ่งเป็นไม้ชายเลน (ปริญพันธ์ สนาวิ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 13 กุมภาพันธ์ 2554)

สมมาท วงศ์บุญรอด ให้สัมภาษณ์ว่า มีส่วนร่วมโดยการได้รับนโยบายจากภาครัฐนำมา
แจ้งให้ประชาชนทราบ และเข้าไปร่วมมือตามนโยบายที่ได้กำหนดมา ชุมชนออกเสียงตามสาย
(สมมาท วงศ์บุญรอด, ผู้ให้สัมภาษณ์, 13 กุมภาพันธ์ 2554)

ผลการสัมภาษณ์ สามารถสรุปได้ว่า

ด้านการดำเนินการ ประชาชนส่วนใหญ่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการปลูกป่า
ตามแผนงานที่ได้วางไว้ โดยเฉพาะในการดำเนินการนั้นประชาชนส่วนใหญ่ในชุมชน มีส่วนร่วมใน
การทำกิจกรรมปลูกป่าชายเลน เช่น ปลูกต้นโพธิ์ทะเล อันเป็นกิจกรรมที่ทุกคนร่วมมือร่วมใจกันทำ
การปลูกป่าชายเลนเฉลิมพระเกียรติในวันพ่อ และวันแม่ ได้มีผู้นำองค์กรส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน
กรรมการชุมชน เยาวชนในชุมชน ได้เข้ามามีส่วนร่วมทำกิจกรรมในวันสำคัญต่าง ๆ ด้วยการรับ
นโยบายจากภาครัฐนำมาแจ้งให้ประชาชนทราบ และเข้าไปร่วมมือตามนโยบายที่ได้กำหนดมา
จากภาครัฐคือ เทศบาล ซึ่งทางชุมชนจะทำการประกาศออกเสียงตามสายให้ได้รับรู้ทั่วกันในชุมชน

ด้านการรับประโยชน์ (หมายถึง ประชาชนจะต้องได้รับการแจกจ่ายผลประโยชน์จาก
ชุมชนในพื้นที่ที่เท่ากัน ซึ่งอาจจะเป็นผลประโยชน์ส่วนตัว สังคม หรือวัตถุก็ได้)

กนกวรรณ ลอเสวีวานิช ให้สัมภาษณ์ว่า ช่วยป้องกันการกัดเซาะของน้ำทะเล
(กนกวรรณ ลอเสวีวานิช, ผู้ให้สัมภาษณ์, 13 กุมภาพันธ์ 2554)

เครือวัลย์ สังฆมานนท์ ให้สัมภาษณ์ว่า มีป่าชายเลนที่เพิ่มขึ้น (เครือวัลย์ สังฆมานนท์,
ผู้ให้สัมภาษณ์, 13 กุมภาพันธ์ 2554)

สมหมาย ค้ากลาง ให้สัมภาษณ์ว่า ช่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมบริเวณชุมชนมากขึ้น
(สมหมาย ค้ากลาง, ผู้ให้สัมภาษณ์, 13 กุมภาพันธ์ 2554)

ณิชภา ยิงประเสริฐ ให้สัมภาษณ์ว่า

1. ได้รับประโยชน์ในด้านทรัพยากร ที่ทำให้ระบบนิเวศน์ของป่าชายเลน ได้รับพัฒนา
เพิ่มขึ้น
2. เนื่องจากป่าชายเลนช่วยป้องกันการกัดเซาะของน้ำทะเลบริเวณริมฝั่งโดยรอบวัดอ
โศการามได้บ้าง
3. เป็นการปลูกจิตสำนึกให้กับผู้นำชุมชนและประชาชนในชุมชนให้เกิดความสำนึก
อนุรักษ์ชุมชนได้บ้าง (ณิชภา ยิงประเสริฐ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 13 กุมภาพันธ์ 2554)

พัชรินทร์ แจ่มขำ ให้สัมภาษณ์ว่า มีการเพิ่มพื้นที่สีเขียวในชุมชนมากขึ้น สัตว์น้ำสมบูรณ์
ขึ้น และช่วยลดมลพิษ (พัชรินทร์ แจ่มขำ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 13 กุมภาพันธ์ 2554)

จำเนียร ธัญนารา ให้สัมภาษณ์ว่า สัตว์น้ำชุกชุม ทำการประมงดี คล้ายกับ นาย จินฉนวนณ์ ศรีบุตร ที่ให้สัมภาษณ์ว่า ชุมชนได้รับผลประโยชน์จากการอนุรักษ์เมื่อพื้นที่ป่าสมบูรณ์ ส่งผลต่อการทำประมง สัตว์น้ำ ก็จะอุดมสมบูรณ์ (จำเนียร ธัญนารา, ผู้ให้สัมภาษณ์, 13 กุมภาพันธ์ 2554)

ปริญพันธ์ สนาวิ และอารมณ นียมฤทธิ์ ให้สัมภาษณ์ว่า ได้รับประโยชน์คือสภาวะ แวดล้อมดีขึ้น (ปริญพันธ์ สนาวิ และอารมณ นียมฤทธิ์, ผู้ให้สัมภาษณ์, 13 กุมภาพันธ์ 2554)

สมมาท วงศ์บุญรอด ให้สัมภาษณ์ว่า ชุมชนได้รับประโยชน์น้อยได้แต่เฉพาะในพื้นที่ วัด ไม่ให้คนภายนอกเข้าไปค้าขาย (สมมาท วงศ์บุญรอด, ผู้ให้สัมภาษณ์, 13 กุมภาพันธ์ 2554)

สมศักดิ์ ต้นตรง ให้สัมภาษณ์ว่า การกัดเซาะของชายฝั่งลดน้อยลงบ้านเรือนได้รับ ผลกระทบจากน้ำทะเลน้อยลง (สมศักดิ์ ต้นตรง, ผู้ให้สัมภาษณ์, 13 กุมภาพันธ์ 2554)

ผลการสัมภาษณ์ สามารถสรุปได้ว่า

ด้านการรับประโยชน์ ประชาชนจะต้องได้รับการแจกจ่ายผลประโยชน์จากชุมชนในพื้นที่เท่ากันซึ่งอาจเป็นผลประโยชน์ส่วนตัวส่วนรวมหรือวัตถุก็ได้ ผู้ให้สัมภาษณ์ได้ให้คำสัมภาษณ์ว่า ในการรับประโยชน์นั้นประชาชนส่วนใหญ่ในชุมชนได้ช่วยกันมีส่วนร่วมในการรักษาระบบนิเวศ ทำให้ได้รับการพัฒนาเพิ่มขึ้นก่อให้เกิดมีสัตว์น้ำชุกชุม และผู้คนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการช่วยป้องกันการกัดเซาะของน้ำทะเลมีป่าชายเลนเพิ่มขึ้น อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมบริเวณชุมชน อีกทั้งเป็นการที่จะทำให้พื้นที่ตัวของช่วยลดมลพิษ อีกทั้งป่าชายเลนช่วยในการลดการกัดเซาะของน้ำทะเลอีกทางหนึ่งทำให้มีการเพิ่มขึ้นของป่าชายเลน ประชาชนในชุมชนจึงได้รับประโยชน์จากการทำประมง เนื่องจากมีสัตว์น้ำเพิ่มมากขึ้นรวมถึงการปลูกจิตสำนึกให้กับผู้นำชุมชนและประชาชนในการอนุรักษ์

ด้านการประเมินผล (ควบคุมทางการเงิน และการบริหาร ตลอดจนผลกระทบด้านต่างๆ จากการทำกิจกรรม)

กนกวรรณ ลอเสีวานิช, เครือวัลย์ สังฆมานนท์, สมหมาย คำกลาง, สาวณิชาภา ยิ่งประเสริฐ, พัชรินทร์ แจ่มขำ, จำเนียร ธัญนารา, จินฉนวนณ์ ศรีบุตร ได้ให้สัมภาษณ์ในทางเดียวกันว่า ได้เข้าไปดูกิจกรรมที่ได้ร่วมปฏิบัติ แต่ไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการประเมินผล (กนกวรรณ ลอเสีวานิช, เครือวัลย์ สังฆมานนท์, สมหมาย คำกลาง, สาวณิชาภา ยิ่งประเสริฐ, พัชรินทร์ แจ่มขำ, จำเนียร ธัญนารา และจินฉนวนณ์ ศรีบุตร, ผู้ให้สัมภาษณ์, 13 กุมภาพันธ์ 2554)

ปริญพันธ์์ สนาวิ ให้สัมภาษณ์ว่า เนื่องจากเป็นนโยบายของทางภาครัฐจึงไม่ได้เข้าไปมีส่วนในการประเมินผล (ปริญพันธ์์ สนาวิ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 13 กุมภาพันธ์ 2554)

สมมาท วงศ์บุญรอด และสมศักดิ์ ต้นตรง ให้สัมภาษณ์ว่า ไม่มีส่วนร่วมในการประเมินผล (สมมาท วงศ์บุญรอด และสมศักดิ์ ต้นตรง, ผู้ให้สัมภาษณ์, 13 กุมภาพันธ์ 2554)

อารมณณ์ นิยมฤทธิ์ ให้สัมภาษณ์ว่า ได้เข้าไปดูผลของกิจกรรมบ้างในบางครั้ง (อารมณณ์ นิยมฤทธิ์, ผู้ให้สัมภาษณ์, 13 กุมภาพันธ์ 2554)

ผลการสัมภาษณ์ สามารถสรุปได้ว่า

ด้านการประเมินผล ผู้ให้คำสัมภาษณ์ได้ให้คำสัมภาษณ์ว่า ในการประเมินผลนั้น ประชาชนส่วนใหญ่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการเข้าไปดูกิจการที่ได้ร่วมปฏิบัติบ้าง แต่ไม่ได้เข้าไปประเมินผลเพราะขาดความรู้ในการประเมินผลและเห็นว่าเป็นนโยบายของทางภาครัฐ

ปัญหา และอุปสรรคที่ส่งผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ป่าชายเลน : กรณีศึกษา ชุมชนวัดอโศการาม จังหวัดสมุทรปราการ

1. **กท่านเห็นว่ายังคงมีปัญหาหรืออุปสรรคด้านการวางแผนจากการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ป่าชายเลน อย่างไรบ้าง**

กนกวรรณ ลอเสรีวานิช และสมหมาย ค้ากลาง ให้สัมภาษณ์ว่า ขาดการประชาสัมพันธ์ ไม่ได้รับรู้ข่าวสาร (กนกวรรณ ลอเสรีวานิช และสมหมาย ค้ากลาง, ผู้ให้สัมภาษณ์, 13 กุมภาพันธ์ 2554)

เครือวัลย์ สังฆมานนท์, สมมาท วงศ์บุญรอด และจำเนียร ธีญนารา ให้สัมภาษณ์ว่า ภาครัฐไม่ได้ให้ชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการวางแผน (เครือวัลย์ สังฆมานนท์, สมมาท วงศ์บุญรอด และจำเนียร ธีญนารา, ผู้ให้สัมภาษณ์, 13 กุมภาพันธ์ 2554)

ณิชภา ยิงประเสริฐ ให้สัมภาษณ์ว่า เนื่องจากระบบราชการค่อนข้างล่าช้า จึงส่งเรื่องลงมาช้า ทำให้ชุมชนเกิดปัญหาในการจัดกิจกรรมอนุรักษ์ป่าชายเลน ค่อนข้างกะทันหันเกินไป จึงเป็นการจัดกิจกรรมเฉพาะหน้าเท่านั้น ไม่ได้ให้ความสำคัญอย่างแท้จริง (ณิชภา ยิงประเสริฐ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 13 กุมภาพันธ์ 2554)

พัชรินทร์ แจ่มขำ และอารมณณ์ นิยมฤทธิ์ ให้สัมภาษณ์ว่า เห็นว่าในด้านดังกล่าวไม่มีปัญหาหรืออุปสรรค (พัชรินทร์ แจ่มขำ และอารมณณ์ นิยมฤทธิ์, ผู้ให้สัมภาษณ์, 13 กุมภาพันธ์ 2554)

จินณวัฒน์ ศรีบุตร ให้สัมภาษณ์ว่า ขาดงบประมาณในการร่วมกันวางแผน (จินณวัฒน์ ศรีบุตร, ผู้ให้สัมภาษณ์, 13 กุมภาพันธ์ 2554)

ปริญพันธ์ สนาวี ให้สัมภาษณ์ว่า ชุมชนมีกิจกรรมร่วมกันน้อยไป เนื่องจากติดขัดเรื่องเงื่อนไขเวลาของสมาชิกและคณะกรรมการไม่ตรงกัน (ปริญพันธ์ สนาวี, ผู้ให้สัมภาษณ์, 13 กุมภาพันธ์ 2554)

สมศักดิ์ ต้นตรง ให้สัมภาษณ์ว่า ขาดนักอนุรักษ์ที่แท้จริงเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนด้านนี้ (สมศักดิ์ ต้นตรง, ผู้ให้สัมภาษณ์, 13 กุมภาพันธ์ 2554)

ผลการสัมภาษณ์ สามารถสรุปได้ว่า

ปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ป่าชายเลน

ในการอนุรักษ์ป่าชายเลนถ้าหากมีการกระทำการมีส่วนร่วมจะทำให้ประสบความสำเร็จได้ง่ายเพราะเป็นการนำคนที่มีศักยภาพแตกต่างกันมาร่วมมือกันทำงานอย่างไรก็ตามการมีส่วนร่วมไม่ใช่เป็นสิ่งที่ทำได้ง่ายอย่างที่คิด เพราะการนำคนที่มีความแตกต่างมาทำงานร่วมกันย่อมเกิดปัญหา เพราะแต่ละคนต่างมีเป้าหมาย มีแรงจูงใจ ซึ่งมุ่งมองในการทำงานแตกต่างกันส่งผลให้การแสดงออกมาเป็นพฤติกรรมก็จะแตกต่างกัน

ปัญหาและอุปสรรคในการอนุรักษ์ป่าชายเลนชุมชนได้แก่ ขาดแคลนเมล็ดพันธุ์ที่ปลูก ขาดความร่วมมือและการแนะนำที่ดีจากเจ้าหน้าที่ การไม่มีเวลา พื้นที่ปลูกและอันตรายจากผู้มีอิทธิพล รวมถึงอาจเป็นผลมาจากลักษณะบางประการที่เป็นอุปสรรคในการมีส่วนร่วมให้ประสบความสำเร็จ เช่น การไม่ยอมรับสภาพที่เป็นอยู่ การกลัวความลำบาก การมีความรู้สึกที่ไม่พร้อม การไม่รับฟังคำสั่งผู้บริหารและความไม่ผูกพันกับท้องถิ่นหรือชุมชน เกิดความคิดไม่ถูกต้องและขาดความรู้สึกเป็นเจ้าของ

สอดคล้องกับผลการศึกษาจากการประชุมกลุ่มของคณะกรรมการและประชาชนในชุมชนวัดอโศการาม จังหวัดสมุทรปราการ ดังนี้

- ขาดการประชาสัมพันธ์, ชุมชนไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการวางแผน
- ไม่ได้รับรู้ในข้อมูลข่าวสาร
- ขาดนักอนุรักษ์ที่แท้จริงเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนด้านนี้
- ความล่าช้าของระบบราชการทำให้ชุมชนเกิดปัญหาในการจัดกิจกรรมอนุรักษ์ป่าชายเลนซึ่งกว่าจะอนุมัติมา ถึงก็เป็นการจัดกิจกรรมเฉพาะหน้าเท่านั้น จึงไม่เห็นความสำคัญอย่างแท้จริง

แนวทางการแก้ไขหรือแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในด้านการวางแผนการอนุรักษ์ป่าชายเลนอย่างไร

กนกวรรณ ลอเสรีวานิช และอารมณีย์ นียมฤกษ์ ให้สัมภาษณ์ว่า ควรมีการประชุมประชาสัมพันธ์ แนะนำ ระดมความคิดเห็นในการมีส่วนร่วม (กนกวรรณ ลอเสรีวานิช และอารมณีย์ นียมฤกษ์, ผู้ให้สัมภาษณ์, 13 กุมภาพันธ์ 2554)

เครือวัลย์ สังฆมานนท์ และสมศักดิ์ ตันตรง ให้สัมภาษณ์ว่า ให้ชุมชนก่อตั้งกลุ่มอนุรักษ์อย่างจริงจังเพื่อเข้าไปมีส่วนร่วมในการวางแผน (เครือวัลย์ สังฆมานนท์ และสมศักดิ์ ตันตรง, ผู้ให้สัมภาษณ์, 13 กุมภาพันธ์ 2554)

สมหมาย คำกลาง ให้สัมภาษณ์ว่า ควรมีการกระจายข่าวให้ทั่วถึงในชุมชน (สมหมาย คำกลาง, ผู้ให้สัมภาษณ์, 13 กุมภาพันธ์ 2554)

ณิชภา ยิงประเสริฐ, จินณวัฒน์ ศรีบุตร และพัชรินทร์ แจ่มขำ ให้สัมภาษณ์ว่า ต้องแก้ปัญหาจากภาคส่วนของรัฐบาลลงมายังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีนโยบาย และมีการส่งเสริมให้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์อย่างจริงจัง มีการอนุรักษ์ที่เป็นรูปธรรม (ณิชภา ยิงประเสริฐ, จินณวัฒน์ ศรีบุตร และพัชรินทร์ แจ่มขำ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 13 กุมภาพันธ์ 2554)

จำเนียร ภูวนารา และสมมาท วงศ์บุญรอด ให้สัมภาษณ์ว่า ภาครัฐมีนโยบายในเรื่องป่าอยู่แล้วเกี่ยวกับการปลูกป่าชาย (ณิชภา ยิงประเสริฐ, จินณวัฒน์ ศรีบุตร และพัชรินทร์ แจ่มขำ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 13 กุมภาพันธ์ 2554)

ปริยพันธ์ สนาวิ ให้สัมภาษณ์ว่า แนวทางในการส่งเสริม ควรให้ภาครัฐมีบทบาทมากขึ้นกว่าเดิม ทั้งในด้านการใช้เครื่องมือด้านการประชาสัมพันธ์ เพื่อกระตุ้นให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมมากขึ้น (ปริยพันธ์ สนาวิ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 13 กุมภาพันธ์ 2554)

ผลการสัมภาษณ์ สามารถสรุปได้ว่า แนวทางการแก้ไขปัญหาหรือแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนใน ด้านการวางแผน

ควรมีการประชุมประชาสัมพันธ์แนะนำระดมความคิดเห็นในการมีส่วนร่วมของบุคลากรในการก่อตั้งกลุ่มการอนุรักษ์อย่างจริงจังเพื่อเข้าไปมีส่วนร่วมในการวางแผน ร่วมแก้ปัญหาจากนโยบายที่ผู้นำส่งเสริมให้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์อย่างจริงจังเป็นรูปธรรม ต้องแก้ปัญหาจากภาคส่วนของรัฐบาลลงมายังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีนโยบาย และมีการส่งเสริมให้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์อย่างจริงจัง และให้มีการจัดตั้งนักอนุรักษ์ที่เชี่ยวชาญการอนุรักษ์ป่าชายเลนให้เข้ามามีส่วนรับผิดชอบโดยเฉพาะ

2. ท่านเห็นว่ายังคงมีปัญหาหรืออุปสรรคด้านการดำเนินการจากการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ป่าชายเลน อย่างไรบ้าง

กนกวรรณ ลอเสีรวานิซ, ปรียพันธ์ สนาวิ, สมมาท วงศ์บุญรอด, สมศักดิ์ ตันตรง, อารมณ นียมฤทธ์ และจินณวัฒน์ ศรีบุตร ให้สัมภาษณ์ว่า ไม่มีอุปสรรค หรือ ปัญหา ในด้านดังกล่าวเพราะสามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ทุกอย่าง (กนกวรรณ ลอเสีรวานิซ, ปรียพันธ์ สนาวิ, สมมาท วงศ์บุญรอด, สมศักดิ์ ตันตรง, อารมณ นียมฤทธ์ และจินณวัฒน์ ศรีบุตร, ผู้ให้สัมภาษณ์, 13 กุมภาพันธ์ 2554)

เครือวัลย์ สังฆมานนท์, สมหมาย คำกลาง และณิชภา ยิงประเสริฐ ให้สัมภาษณ์ว่า มีปัญหาด้านเวลาและการเดินทางในการเข้าไปมีส่วนร่วมชุมชน มีเวลาในการให้ส่วนร่วมน้อย เนื่องจากทุกคนต้องประกอบอาชีพของตนเอง จึงไม่มีเวลา และไม่ได้ให้ความสำคัญ กับทรัพยากรที่ตนเองอาศัยอยู่โดยรอบเท่าที่ควร (เครือวัลย์ สังฆมานนท์, สมหมาย คำกลาง และณิชภา ยิงประเสริฐ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 13 กุมภาพันธ์ 2554)

พัชรินทร์ แจ่มขำ ให้สัมภาษณ์ว่า การประชาสัมพันธ์ที่ไม่ทั่วถึง (พัชรินทร์ แจ่มขำ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 13 กุมภาพันธ์ 2554)

จำเนียร ธัญนารา ให้สัมภาษณ์ว่า มีปัญหาด้านเวลาในการเข้าไปมีส่วนร่วมทำกิจกรรม (จำเนียร ธัญนารา, ผู้ให้สัมภาษณ์, 13 กุมภาพันธ์ 2554)

ผลการสัมภาษณ์ สามารถสรุปได้ว่าปัญหาอุปสรรคด้านการดำเนินการ

เนื่องจากทุกคนต้องประกอบอาชีพของตนเอง จึงไม่มีเวลา และไม่ได้ให้ความสำคัญ กับทรัพยากรที่ตนเองอาศัยอยู่โดยรอบเท่าที่ควร อันเนื่องมาจากการขาดการประชาสัมพันธ์ ผู้คนส่วนใหญ่จะมีปัญหาด้านเวลาและการเดินทางในการเข้าไปมีส่วนร่วม รวมถึงบทบาทของผู้นำต้องให้ความรู้กับชุมชนให้ทั่วถึงเกี่ยวกับผลดีของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และควรจัดกิจกรรมในวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ตามความเหมาะสม โดยมีหน่วยงานภาครัฐซึ่งอาจเป็นหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องให้ความสำคัญในการอนุรักษ์อย่างแท้จริงก่อนจึงกระตุ้นให้ผู้นำกล้ารับกระแสกับกิจกรรมการอนุรักษ์แล้วให้ มีการติดตามผลอย่างต่อเนื่องของความรู้ด้านงบประมาณประชาสัมพันธ์ให้ทุกคนได้รับรู้ข่าวสาร ด้วยการใช้สื่อประชาสัมพันธ์เสียงตามสาย ให้ความรู้ในกิจกรรมนั้นๆ และนำมาแนะนำบอกกล่าวแก่ทุกคน เพื่อให้เข้าถึงการมีส่วนร่วมดำเนินการในกิจกรรมที่ได้วางแผนไว้

แนวทางการแก้ไขหรือแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในด้านการดำเนินการอนุรักษ์ป่าชายเลนอย่างไร

กนกวรรณ ลอเสรีวานิช ให้สัมภาษณ์ว่า ควรหาความรู้ในเรื่องกิจกรรมและแนะนำบอกต่อแก่ทุกคนเพื่อการเข้าร่วมดำเนินการในกิจกรรมที่ได้วางแผน (กนกวรรณ ลอเสรีวานิช, ผู้ให้สัมภาษณ์, 13 กุมภาพันธ์ 2554)

เครือวัลย์ สังฆมานนท์ ให้สัมภาษณ์ว่า ควรจัดกิจกรรมในวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ ในเวลาที่เหมาะสม (เครือวัลย์ สังฆมานนท์, ผู้ให้สัมภาษณ์, 13 กุมภาพันธ์ 2554)

สมหมาย คำกลาง ให้สัมภาษณ์ว่า ผู้นำต้องให้ความรู้กับชุมชนให้ทั่วถึงเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (สมหมาย คำกลาง, ผู้ให้สัมภาษณ์, 13 กุมภาพันธ์ 2554)

ณิชภา ยิงประเสริฐ ให้สัมภาษณ์ว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องให้ความสำคัญกับตรงนี้อย่างแท้จริงก่อนเมื่อเห็นความสำคัญแล้วต้องเป็นผู้นำให้ความรู้ ถึงข้อเสียของป่าชายเลนที่เสื่อมโทรม และกระตุ้นหรือจัดกิจกรรมส่งเสริม แล้วหลังจากนั้นทางเทศบาลต้องมีผู้ดูแลติดตามผลในเรื่องนี้โดยตรงจึงจะเห็นผลได้ (ณิชภา ยิงประเสริฐ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 13 กุมภาพันธ์ 2554)

พัชรินทร์ แจ่มขำ, นายอารมณ นียมฤทธิ และจินณวัฒน์ ศรีบุตร ให้สัมภาษณ์ว่า ภาครัฐควรมีงบประมาณในการประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนได้รับรู้ข่าวสาร (พัชรินทร์ แจ่มขำ, นายอารมณ นียมฤทธิ และจินณวัฒน์ ศรีบุตร, ผู้ให้สัมภาษณ์, 13 กุมภาพันธ์ 2554)

จำเนียร ธีฎนารา และสมศักดิ์ ต้นตรง ให้สัมภาษณ์ว่า ควรแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบแต่ละหน่วยงานให้ชัดเจน (จำเนียร ธีฎนารา และสมศักดิ์ ต้นตรง, ผู้ให้สัมภาษณ์, 13 กุมภาพันธ์ 2554)

ปริญพันธ์ สนาวิ และสมมาท วงศ์บุญรอด ให้สัมภาษณ์ว่า ควรใช้สื่อ ประชาสัมพันธ์ เช่น เครื่องส่งเสียงตามสาย ป้ายโฆษณา จดหมายโดยตรง (ปริญพันธ์ สนาวิ และสมมาท วงศ์บุญรอด, ผู้ให้สัมภาษณ์, 13 กุมภาพันธ์ 2554)

ผลการสัมภาษณ์ สามารถสรุปได้ว่า

แนวทางการแก้ไขหรือแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในด้านการดำเนินการอนุรักษ์ป่าชายเลน มีแนวทางดังนี้คือ ควรใช้สื่อประชาสัมพันธ์ เช่น เครื่องส่งเสียงตามสาย ป้ายโฆษณา จดหมายโดยตรง และควรให้ความรู้กับชุมชนให้ทั่วถึงเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม หาความรู้ในเรื่องกิจกรรมและแนะนำบอกต่อแก่ทุกคนเพื่อการเข้าร่วมดำเนินการในกิจกรรมที่ได้วางแผน โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องให้ความสำคัญกับการส่งเสริมในการอนุรักษ์ป่าชายเลนอย่างมีส่วนร่วม เน้นการให้เห็นความสำคัญอย่างแท้จริงก่อน เมื่อเห็นความสำคัญแล้วต้องเป็นผู้นำให้ความรู้ ถึงข้อเสียของป่าชายเลนที่เสื่อมโทรม และกระตุ้นหรือจัดกิจกรรมส่งเสริม

แล้วหลังจากนั้นทางเทศบาลหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องมีผู้ดูแลติดตามผลในเรื่องนี้ โดยตรงจึงจะประสบความสำเร็จได้ตามเป้าหมายเป็นไปตามวัตถุประสงค์

3. ท่านเห็นว่ายังคงมีปัญหาหรืออุปสรรคด้านการรับประโยชน์จากการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ป่าชายเลน อย่างไรบ้าง

กนกวรรณ ลอเสรีวานิช และเครือวัลย์ สังฆมานนท์ ให้สัมภาษณ์ว่า เวลาเป็นอุปสรรค และเราไม่มีเวลาดูแลทุกอย่างได้ ต้องมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ร่วมกัน (กนกวรรณ ลอเสรีวานิช และเครือวัลย์ สังฆมานนท์, ผู้ให้สัมภาษณ์, 13 กุมภาพันธ์ 2554)

สมหมาย ค้ากลาง ให้สัมภาษณ์ว่า การรับประโยชน์ต้องอาศัยเวลาและต้องติดตามดูแลผลถึงจะได้รับประโยชน์ (สมหมาย ค้ากลาง, ผู้ให้สัมภาษณ์, 13 กุมภาพันธ์ 2554)

ณิชภา ยิงประเสริฐ ให้สัมภาษณ์ว่า สมุทรปราการเป็นเมืองอุตสาหกรรม ประชาชนในชุมชนให้ความสำคัญกับโรงงานมากกว่าเนื่องจากได้รับผลประโยชน์ในการประกอบอาชีพหาเลี้ยงตนและครอบครัว จึงไม่ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญ และยังไม่เกิดเหตุการณ์ภัยธรรมชาติ ที่ส่งผลเสียต่อตนเองให้เห็น (ณิชภา ยิงประเสริฐ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 13 กุมภาพันธ์ 2554)

ชรินทร์ แจ่มขำ และจินฉวีวัฒน์ ศรีบุตร ให้สัมภาษณ์ว่า อุตสาหกรรมทำให้น้ำเสีย พื้นที่บางส่วนเป็นของเอกชน (พัชรินทร์ แจ่มขำ และจินฉวีวัฒน์ ศรีบุตร, ผู้ให้สัมภาษณ์, 13 กุมภาพันธ์ 2554)

จำเนียร ธีฎนารา, สมศักดิ์ ต้นตรง, อารมณ นียมฤทธิ์ และปริญพันธ์ สนาวิ ให้สัมภาษณ์ว่า ด้านดังกล่าวไม่มีปัญหา หรืออุปสรรคใดๆ ที่ต้องแก้ไข (จำเนียร ธีฎนารา, สมศักดิ์ ต้นตรง, อารมณ นียมฤทธิ์ และปริญพันธ์ สนาวิ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 13 กุมภาพันธ์ 2554)

สมมาท วงศ์บุญรอด ให้สัมภาษณ์ว่า ส่วนมากการรับประโยชน์จากขึ้นอยู่กับทางวัด (สมมาท วงศ์บุญรอด, ผู้ให้สัมภาษณ์, 13 กุมภาพันธ์ 2554)

ผลการสัมภาษณ์ สามารถสรุปได้ว่า

การรับประโยชน์ต้องอาศัยเวลาและต้องติดตามดูแลถึงจะได้รับประโยชน์ โดยเฉพาะจังหวัดสมุทรปราการเป็นเมืองอุตสาหกรรม ประชาชนในชุมชนให้ความสำคัญกับโรงงานมากกว่าเนื่องจากได้รับผลประโยชน์ในการประกอบอาชีพหาเลี้ยงตนและครอบครัว จึงไม่ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญ และยังไม่เกิดเหตุการณ์ภัยธรรมชาติ ที่ส่งผลเสียต่อตนเองให้เห็น ซึ่งคนหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการให้ความรู้ความเข้าใจรวมถึงการประชาสัมพันธ์ให้ผู้คนในชุมชนมีความเข้าใจในเรื่องการอนุรักษ์ และจากนั้นทุกคนในชุมชนจะเกิดการห่วงแหนทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนของตนเอง รวมถึงการให้การบ่มเพาะแก่เยาวชนในชุมชนให้เกิดมีความรู้ความเข้าใจ เมื่อนั้นเยาวชนก็จะเกิดจิตสำนึกที่ดีในการอนุรักษ์

แนวทางการแก้ไขหรือแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในด้านการ รับประโยชน์การอนุรักษ์ป่าชายเลนอย่างไร

กนกวรรณ ลอเสรีวานิช และเครือวัลย์ สังฆมานนท์ ให้สัมภาษณ์ว่า มีการประชาสัมพันธ์ ปลุกจิตสำนึกของการอนุรักษ์ต้องได้รับการสนับสนุน จากภาครัฐ (กนกวรรณ ลอเสรีวานิช และเครือวัลย์ สังฆมานนท์, ผู้ให้สัมภาษณ์, 13 กุมภาพันธ์ 2554)

สมหมาย ค้ากลาง ให้สัมภาษณ์ว่า การปลูกป่าต้องมีการดูแลหลังการปลูกด้วย (สมหมาย ค้ากลาง, ผู้ให้สัมภาษณ์, 13 กุมภาพันธ์ 2554)

ณิชภา ยิงประเสริฐ ให้สัมภาษณ์ว่า ทางชุมชนต้องให้ความรู้แก่ประชาชนและปลุกจิตสำนึกให้กับบุคคลในชุมชนก่อนแล้วทางผู้นำชุมชน ต้องเขียนเป็นแผนและนโยบายขึ้นไปทางองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อเป็นการนำให้องค์กรส่วนท้องถิ่นส่งเสริม และกระตุ้นให้ทางเทศบาลเห็นและตั้งเป็นนโยบายอย่างจริงจัง ลงมาที่ชุมชนอีกครั้งหนึ่ง (ณิชภา ยิงประเสริฐ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 13 กุมภาพันธ์ 2554)

พัชรินทร์ แจ่มขำ ให้สัมภาษณ์ว่า อยากให้พื้นที่ป่าชายเลนเป็นของภาครัฐเพื่อสะดวกต่อการร่วมกันอนุรักษ์ดูแลรักษาให้ทั่วถึง (พัชรินทร์ แจ่มขำ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 13 กุมภาพันธ์ 2554)

จำเนียร ธัญนารา ให้สัมภาษณ์ว่า พัฒนาให้ชุมชนมีรายได้จากการอนุรักษ์ป่าชายเลน (จำเนียร ธัญนารา, ผู้ให้สัมภาษณ์, 13 กุมภาพันธ์ 2554)

จินตวัฒน์ ศรีบุตร ให้สัมภาษณ์ว่า ให้โรงงานมีมาตรการกำจัดของเสียก่อนไหลลงสู่แม่น้ำ เพราะส่งผลต่อการทำประมง (จินตวัฒน์ ศรีบุตร, ผู้ให้สัมภาษณ์, 13 กุมภาพันธ์ 2554)

ปริยพันธ์ สนาวิ ให้สัมภาษณ์ว่า ชี้ให้เห็นประโยชน์ที่จะได้รับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและต้นทุนสังคม ที่จะลดลงหากมีการส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์ป่าชายเลน (ปริยพันธ์ สนาวิ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 13 กุมภาพันธ์ 2554)

สมมาท วงศ์บุญรอด และอารมณ นียมฤทธิ ให้สัมภาษณ์ว่า ให้ภาครัฐพัฒนาสิ่งสาธารณูปโภคให้เจริญขึ้น เพื่อบุคคลและนักท่องเที่ยวจะได้เพิ่มมากขึ้น (สมมาท วงศ์บุญรอด และอารมณ นียมฤทธิ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 13 กุมภาพันธ์ 2554)

สมศักดิ์ ต้นตรง ให้สัมภาษณ์ว่า ชี้ให้เห็นประโยชน์ที่จะได้รับ (สมศักดิ์ ต้นตรง, ผู้ให้สัมภาษณ์, 13 กุมภาพันธ์ 2554)

ผลการสัมภาษณ์ สามารถสรุปได้ว่า

แนวทางการแก้ไขหรือแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในด้านการรับประโยชน์การอนุรักษ์ป่าชายเลนให้ภาครัฐพัฒนาสิ่งสาธารณูปโภคให้เจริญขึ้น เพื่อที่ชุมชนและนักท่องเที่ยวจะได้เพิ่มมากขึ้นพร้อมกับชี้ให้ประชาชนผู้คนในชุมชนเห็นประโยชน์ที่จะได้รับจาก

การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและต้นทุนทางสังคม ที่จะมีเพิ่มขึ้นหากมีการส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์ป่าชายเลน รวมถึงทางชุมชนต้องให้ความรู้แก่ประชาชนและปลูกจิตสำนึกให้กับบุคคลในชุมชนก่อน แล้วทางผู้นำชุมชน ต้องเขียนเป็นแผนและนโยบายขึ้นไปทางองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อเป็นการนำให้องค์กรส่วนท้องถิ่นส่งเสริม และกระตุ้นให้ทางเทศบาลเห็นและตั้งเป็นนโยบายอย่างจริงจัง เพื่อนำมาพัฒนาชุมชนอีกครั้งหนึ่ง

4. ท่านเห็นว่ายังคงมีปัญหาหรืออุปสรรคด้านการประเมินผลจากการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ป่าชายเลน อย่างไรบ้าง

กนกวรรณ ลอเสรีวานิช, เครือวัลย์ สังฆมานนท์ และพัชรินทร์ แจ่มขำ ให้สัมภาษณ์ว่า ไม่มีเวลาดูแลประเมินผล ไม่มีการติดตามประเมินผลอย่างจริงจัง (กนกวรรณ ลอเสรีวานิช, เครือวัลย์ สังฆมานนท์ และพัชรินทร์ แจ่มขำ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 13 กุมภาพันธ์ 2554)

สมหมาย ค้ากลาง ให้สัมภาษณ์ว่า ชุมชนขาดความรู้ ความเข้าใจไม่มีโอกาสในการประเมินผล (สมหมาย ค้ากลาง, ผู้ให้สัมภาษณ์, 13 กุมภาพันธ์ 2554)

ณิชากา ยิ่งประเสริฐ ให้สัมภาษณ์ว่า ที่ผ่านมามีทางเทศบาลและประชาชนในชุมชน มาปลูกป่าตามกิจกรรมที่จัดขึ้นจริงแต่หลังจากปลูกแล้ว ไม่มีผู้ใดมาดูแล ติดตามผล การปลูกป่าก็จะไม่ส่งผลมากนัก ก็จะเสียต้นทุนที่เอามาปลูกอย่างเปล่าประโยชน์ (ณิชากา ยิ่งประเสริฐ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 13 กุมภาพันธ์ 2554)

จำเนียร ธีญานารา, สมมาท วงศ์บุญรอด, อารมณ นียมฤทธ์ และจินณวัฒน์ ศรีบุตร ให้สัมภาษณ์ว่า ไม่ค่อยได้มีส่วนร่วมในการประเมิน (จำเนียร ธีญานารา, สมมาท วงศ์บุญรอด, อารมณ นียมฤทธ์ และจินณวัฒน์ ศรีบุตร, ผู้ให้สัมภาษณ์, 13 กุมภาพันธ์ 2554)

ปริญพันธ์ สนาวิ ให้สัมภาษณ์ว่า เนื่องจากการประเมินผลจากการอนุรักษ์ป่าชายเลนค่อนข้างประเมินเป็นตัวเลขได้ยากควรมีหน่วยงานภาครัฐ เช่น กรมประมง คณะกรรมการสิ่งแวดล้อม กระทรวงวิทยาศาสตร์ เข้ามามีส่วนร่วมในการวัด หรือ ประเมินผล เช่น การประเมินความสะอาดของน้ำ ปริมาณของสิ่งมีชีวิตที่เพิ่มขึ้น (ปริญพันธ์ สนาวิ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 13 กุมภาพันธ์ 2554)

สมศักดิ์ ต้นตรง ให้สัมภาษณ์ว่า ขาดการดูแลเอาใจใส่จากหน่วยงานที่เข้ามาทำกิจกรรมปลูกป่าในพื้นที่อย่างจริงจัง (สมศักดิ์ ต้นตรง, ผู้ให้สัมภาษณ์, 13 กุมภาพันธ์ 2554)

ผลการสัมภาษณ์ สามารถสรุปได้ว่า

อดีตที่ผ่านมามีหน่วยงานภาครัฐเช่น ทางเทศบาลและประชาชนในชุมชน มาปลูกป่าตามกิจกรรมที่จัดขึ้นจริงจัง แต่หลังจากปลูกแล้ว ไม่มีผู้ใดมาดูแล ติดตามผล การปลูกป่าก็จะไม่ส่งผลมากนัก ก็จะเสียต้นทุนที่เอามาปลูกอย่างเปล่าประโยชน์อีกทั้งเป็นการ

กระทำที่ขาดการดูแลเอาใจใส่จากหน่วยงานที่เข้ามาทำกิจกรรมปลูกป่าในพื้นที่อย่างจริงจัง ซึ่งการประเมินผลการอนุรักษ์ป่าชายเลน ค่อนข้างประเมินเป็นตัวเลขได้ยากควรจะมีหน่วยงานภาครัฐ เช่น กรมประมง คณะกรรมการสิ่งแวดล้อม กระทรวงวิทยาศาสตร์ เข้ามามีส่วนร่วมในการวัด หรือประเมินผล เช่น การประเมินความสะอาดของน้ำ ปริมาณของสิ่งมีชีวิตที่เพิ่มขึ้นหรือลดลง

แนวทางการแก้ไขหรือแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในด้านการประเมินผลการอนุรักษ์ป่าชายเลน

กนกวรรณ ลอเสรีวานิช ให้สัมภาษณ์ว่า ควรมีโครงการต่อเนื่องจากที่ปลูกป่า เช่น โครงการดูแลต้นไม้ กลับมาดูแลต้นไม้ (กนกวรรณ ลอเสรีวานิช, ผู้ให้สัมภาษณ์, 13 กุมภาพันธ์ 2554)

เครือวัลย์ สังฆมานนท์ ให้สัมภาษณ์ว่า จัดตั้งประธานกลุ่ม เจ้าหน้าที่ให้มาประสานงานการติดตามผลโครงการที่ได้เข้าร่วม (เครือวัลย์ สังฆมานนท์, ผู้ให้สัมภาษณ์, 13 กุมภาพันธ์ 2554)

สมหมาย คำกลาง ให้สัมภาษณ์ว่า ผู้นำควรเข้าถึงชุมชนจริงๆ และทั่วถึงเพื่อให้ได้รับความร่วมมือในการติดตามประเมินผลอย่างจริงจัง (สมหมาย คำกลาง, ผู้ให้สัมภาษณ์, 13 กุมภาพันธ์ 2554)

ณิชภา ยิงประเสริฐ ให้สัมภาษณ์ว่า ทางชุมชนต้องให้ความรักในทรัพยากรป่าชายเลนรอบชุมชนก่อน ทางคณะกรรมการอาจจัดตั้งกลุ่มเด็ก และเยาวชน ให้ความรู้ หรืออบรม ผลดี และผลเสียของป่าชายเลน เป็นการปลูกจิตสำนึกรักและอยากดูแลพื้นที่ป่าชายเลน รอบเขตชุมชนของตนเองก่อน และหลังจากนั้นกลุ่มเด็กและเยาวชนกลุ่มนี้จะขยายผลให้กับชุมชนได้ต่อไป (ณิชภา ยิงประเสริฐ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 13 กุมภาพันธ์ 2554)

พัชรินทร์ แจ่มขำ ให้สัมภาษณ์ว่า ควรมีโครงการที่สานต่อจากการปลูกป่า โดยเริ่มจากการปลูกจิตสำนึกในชุมชน (พัชรินทร์ แจ่มขำ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 13 กุมภาพันธ์ 2554)

จำเนียร ธีญานารา ให้สัมภาษณ์ว่า ให้หน่วยงานหรือองค์กรกำหนดผลตอบแทนให้ผู้เข้าไปปลูกป่าได้รับผลตอบแทนเพื่อให้เกิดการติดตามผล (จำเนียร ธีญานารา, ผู้ให้สัมภาษณ์, 13 กุมภาพันธ์ 2554)

จินณวัฒน์ ศรีบุตร ให้สัมภาษณ์ว่า อยากให้ภาครัฐออกนโยบายเมื่อมีการปลูกป่าต้องเข้ามาดูแล รักษา และประเมินผล กิจกรรมที่ได้ทำไป (จินณวัฒน์ ศรีบุตร, ผู้ให้สัมภาษณ์, 13 กุมภาพันธ์ 2554)

ปรียพันธ์ สนาวี ให้สัมภาษณ์ว่า สร้างจิตสำนึกในการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และส่งเสริมสิ่งแวดล้อม ปลูกฝังแนวความคิดในการอนุรักษ์ ให้กับสมาชิก ยุวชนและกรรมการชุมชน

ให้เป็นแกนนำเยาวชน ในชุมชนให้มีความรักและหวงแหน สภาวะแวดล้อมทางธรรมชาติ (ปรียพันธ์ สนาวี, ผู้ให้สัมภาษณ์, 13 กุมภาพันธ์ 2554)

สมมาท วงศ์บุญรอด ให้สัมภาษณ์ว่า อยากให้ภาครัฐเปิดโอกาสให้ชุมชนได้มีส่วนร่วม ในด้านการประเมินผลเพราะชุมชนและผู้ใหญ่บ้านมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลนอยู่แล้วหาก ได้มีส่วนร่วมในการประเมินจะผลดีเพราะสามารถติดตามผลได้ตลอดเวลา เนื่องจากอาศัยอยู่ใน ชุมชนดังกล่าว (สมมาท วงศ์บุญรอด, ผู้ให้สัมภาษณ์, 13 กุมภาพันธ์ 2554)

สมศักดิ์ ตันตรง ให้สัมภาษณ์ว่า ให้ภาครัฐเข้าไปประเมินผลกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง (สมศักดิ์ ตันตรง, ผู้ให้สัมภาษณ์, 13 กุมภาพันธ์ 2554)

อารมณ นียมฤทธิ์ ให้สัมภาษณ์ว่า ให้ภาครัฐช่วยในด้านค่าใช้จ่ายในการเข้าไปมีส่วนร่วม (อารมณ นียมฤทธิ์, ผู้ให้สัมภาษณ์, 13 กุมภาพันธ์ 2554)

ผลการสัมภาษณ์ สามารถสรุปได้ว่า

ภาครัฐควรมีโครงการต่อเนื่องจากที่ปลูกป่า เช่น โครงการดูแลต้นไม้ กลับมาดูแลต้นไม้ พร้อมทั้งตั้งงบประมาณสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานที่ทั้งทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วม และในชุมชนควรมีผู้นำที่เข้าถึงชุมชนจริงๆ และทั่วถึงเพื่อให้ได้รับความร่วมมือในการติดตามประเมินผลอย่างจริงจัง ผู้คนในชุมชนต้องให้ความรักในทรัพยากรป่าชายเลนรอบชุมชนก่อน และ คณะกรรมการอาจจัดตั้งกลุ่มเด็ก และเยาวชน ให้ความรู้ หรืออบรม ผลดี และผลเสีย ของป่าชายเลน เป็นการปลูกจิตสำนึกรักและอยากดูแลพื้นที่ป่าชายเลน รอบเขตชุมชนของตนเองก่อน และ หลังจากนั้นกลุ่มเด็กและเยาวชนกลุ่มนี้จะขยายผลให้กับชุมชนได้ต่อไปควรมีโครงการที่สานต่อจาก การปลูกป่า โดยเริ่มจากการปลูกจิตสำนึกของผู้คนโดยเฉพาะเยาวชนในชุมชน ด้วยการสร้างจิตสำนึกการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ปลูกฝังแนวความคิดในการอนุรักษ์ ให้กับสมาชิก ยุวชนและกรรมการชุมชน ให้เป็นแกนนำเยาวชน ในชุมชนให้มีความรักและหวงแหน สภาวะแวดล้อมทางธรรมชาติ รวมถึงควรให้ภาครัฐเปิดโอกาสให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในด้านการ ประเมินผลเพราะชุมชนและผู้ใหญ่บ้านมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลนอยู่แล้วหากได้มีส่วนร่วมในการประเมินจะผลดีเพราะสามารถติดตามผลได้ตลอดเวลา เนื่องจากอาศัยอยู่ในชุมชน ดังกล่าว

การจัดเวทีชาวบ้านเพื่อวิจารณ์ตรวจสอบความถูกต้อง

การจัดเวทีชาวบ้านเพื่อให้ร่วมกันช่วยวิจารณ์ข้อมูลเพื่อทำการตรวจสอบให้เกิดความถูกต้องตรงไปตรงมา

ชุมชนวัดโคศคาราม จังหวัดสมุทรปราการ เป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ในเขตเมืองติดกับ ชายทะเลซึ่งมีสภาพเป็นป่าชายเลนประกอบด้วยต้นไม้ใหญ่น้อย เช่น โกงกางเป็นต้น จะอุดม

สมบุญณีไปด้วยสัตว์น้ำที่มีผลต่อการดำรงชีพของประชาชนในพื้นที่ที่เรียกว่าชุมชนวัดอโศการาม ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมืองสมุทรปราการ จังหวัด สมุทรปราการ พื้นที่นี้มีการพัฒนามาโดยตลอด ตามลำดับมีไฟฟ้า มีถนน มีน้ำประปาอันเป็นสาธารณูปโภคพื้นฐานที่สำคัญ เป็นต้น ประชาชนมีการประกอบอาชีพรับจ้าง ค้าขาย และเกษตรกรรม ภายใต้การนำของนายอารมณ นียมฤทธิ์ ประธานชุมชนวัดอโศการามที่ก่อให้เกิดการรวมตัวกันของประชาชนในชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลนบริเวณวัดอโศการามและชุมชนที่จะส่งผลให้เกิดความร่วมมือร่วมใจของประชาชน ลดการทำลายจากประชาชนและจากโรงงานอุตสาหกรรมรวมถึงเป็นการก่อให้เกิดการจัดตั้งกลุ่มเยาวชนในการอนุรักษ์ธรรมชาติให้สมบุญณีคงที่ด้วยการรักษาอย่างจริงจังภายใต้แนวคิดของ “การมีจิตสาธารณะ” โดยยึดถือแนวทางในการมีส่วนร่วมอนุรักษ์คือ

- มีส่วนร่วมในการวิเคราะห์สภาพปัญหาของชุมชน
- มีส่วนร่วมในการกำหนดแผนชุมชน
- มีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามแผนชุมชน
- มีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

ซึ่งผลการจัดเวทีชาวบ้านในครั้งมีผู้เสนอแนะถึงสภาพปัญหาและอุปสรรคคือ

- ชุมชนยังขาดการมีส่วนร่วมในการจัดทำวิเคราะห์สภาพของชุมชน
- ชุมชนยังขาดความรู้ในการจัดทำแผนชุมชน
- ชุมชนยังขาดการสนับสนุนในการอนุรักษ์จากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งด้านนโยบาย ด้านบุคลากรที่เป็นนักอนุรักษ์และด้านงบประมาณ เป็นต้น
- ชุมชนยังขาดจิตสำนึกสาธารณะที่มีความเห็นแก่ส่วนรวมก่อนการเห็นแก่ตัวเอง

หากชุมชนวัดอโศการามมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลนบริเวณวัดอโศการามอย่างจริงจังและต่อเนื่องจะส่งผลให้เกิดความรักความเข้าใจในชุมชนที่จะก่อให้เกิดความสามัคคีและเกิดความหวงแหนในชุมชนของตนเองที่ทำให้ทุกคนในชุมชนพร้อมที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ด้วยความร่วมมือร่วมใจที่จะทำให้เกิดผลดี ทั้งทรัพยากรธรรมชาติทั้งสายพันธุ์ปลา ทั้งสายพันธุ์พืช ทั้งทรัพยากรดิน และทั้งทรัพยากรน้ำ ด้วยการอาศัยการรวมกลุ่มจากความเป็นเครือญาติ อันจะนำไปสู่การเป็นชุมชนต้นแบบเพื่อให้มีการขยายเครือข่ายการอนุรักษ์ออกไปสู่ชุมชนอื่น ๆ อย่างทั่วถึงในอีกหลาย ๆ ชุมชน หลาย ๆ อำเภอและในอีก หลาย ๆ จังหวัด ต่อไป

บทที่ 5

บทสรุป

สรุป

การศึกษาเรื่อง แนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ป่าชายเลน : กรณีศึกษา วัดอโศการาม จังหวัดสมุทรปราการ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ป่าชายเลนบริเวณวัดอโศการาม จังหวัดสมุทรปราการ และเพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลต่อแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ป่าชายเลนบริเวณวัดอโศการาม จังหวัดสมุทรปราการ มีผลการศึกษสรุปได้ดังนี้

แนวทางในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ป่าชายเลน

ด้านการวางแผน ประชาชนส่วนใหญ่ไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการวางแผนแต่ในการทำงาน เช่น การปลูกป่าชายเลนจะได้รับการมอบหมายให้ช่วยกันปฏิบัติจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชนขาดเป้าหมายและขาดแผนงานการป้องกันทรัพยากรป่าชายเลน รวมถึงชุมชนขาดการจัดทำแผนชุมชนในการส่งเสริมการปลูกป่าชายเลน

ด้านการดำเนินการ ประชาชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการดำเนินการปลูกป่าชายเลนปลูกต้นโพธิ์ทะเล แต่การมีส่วนร่วมดังกล่าวยังขาดความต่อเนื่องและจริงจัง

ด้านการรับประโยชน์ ประชาชนส่วนใหญ่ได้รับผลประโยชน์จากการมีส่วนร่วมในการช่วยกันรักษาระบบนิเวศ ช่วยกันป้องกันการกัดเซาะของน้ำทะเลที่ช่วยให้มีป่าชายเลนเพิ่มขึ้น ทำให้ประชาชนในชุมชนได้รับประโยชน์จากการทำการประมงเนื่องจากมีสัตว์น้ำเพิ่มมากขึ้น

ด้านการประเมินผล ประชาชนส่วนใหญ่ขาดการติดตามประเมินผล ไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการประเมินผลเพราะขาดความรู้ในการประเมินผล มีบ้างที่ได้เข้าไปดูกิจการ แต่ไม่ได้มีการเข้าร่วมประเมินผลแต่อย่างใด

ปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ป่าชายเลน

ปัญหาและอุปสรรคด้านการวางแผน ประชาชนส่วนใหญ่ในชุมชนขาดการได้รับข้อมูลข่าวสารขาดความรู้ในการจัดทำแผนชุมชน และขาดผู้มีความรู้ในการเข้ามาช่วยเหลือแนะนำที่ดี จึงทำให้ขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดทำแผนกลยุทธ์ในการพัฒนาชุมชน

ปัญหาและอุปสรรคด้านการดำเนินการ ประชาชนส่วนใหญ่ในชุมชน ขาดความรู้ จากการประชาสัมพันธ์ที่ไม่ดีและไม่ทั่วถึง รวมถึงขาดผู้นำที่มีความรู้ในการอนุรักษ์และขาดงบประมาณในการดำเนินงาน

ปัญหาและอุปสรรคด้านการรับผลประโยชน์ ประชาชนส่วนใหญ่ในชุมชน มีปัญหา และอุปสรรคในเรื่อง เวลา คือ ไม่มีเวลาที่จะมาทุ่มเทให้กับการอนุรักษ์อย่างเต็มที่และต่อเนื่องได้ ซึ่งหากลดการทำลายทรัพยากรธรรมชาติแล้ว ป่าชายเลนก็จะเพิ่มขึ้น สัตว์น้ำก็จะเพิ่มขึ้น ชุมชนก็จะได้รับประโยชน์จากการทำประมง ฯลฯ

ปัญหาและอุปสรรคด้านการประเมินผล ประชาชนส่วนใหญ่ในชุมชน ขาดความรู้ ความเข้าใจในการติดตามและประเมินผลและขาดโอกาสในการเข้าร่วมประเมิน

อภิปรายผล

การอภิปรายผลในการอนุรักษ์ป่าชายเลน บริเวณชุมชนวัดอโศการาม จังหวัดสมุทรปราการ ด้วยหลักการตีความ (Content Analysis) ซึ่งเป็นการให้ความสำคัญกับความคิดรวบยอด ที่สรุปออกมาว่ามีเนื้อหาที่สำคัญที่สุดจากประเด็นต่าง ๆ ที่สามารถแยกเป็นข้อๆตามเนื้อหา ได้ดังนี้

ด้านการวางแผน ประชาชนจะต้องร่วมกันวิเคราะห์ปัญหา จัดลำดับความสำคัญของปัญหา ตั้งเป้าหมายในการป้องกันทรัพยากร กำหนดวิธีการติดตามและประเมินผล การตัดสินใจ คณะกรรมการทั้ง 11 ท่าน ได้ให้ความเห็นว่า ในการวางแผนนั้น ประชาชนในชุมชนส่วนใหญ่ ไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมวางแผน แต่รับแผนปฏิบัติส่วนใหญ่รับฟังจากเจ้าหน้าที่ในการปลูกป่าและจากภาครัฐ โดยเฉพาะมีการมอบหมายให้ปฏิบัติจากเทศบาล ในการปลูกป่าชายเลนเป็นครั้งคราว แต่ไม่ต่อเนื่องรวมถึง การมอบหมายให้มีการส่งเสริมกิจการปลูกป่าชายเลนตามจำนวนงบประมาณที่ได้รับมาเพียงเล็กน้อย

ด้านการดำเนินการ ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการดำเนินการตามแผนที่วางไว้ มีส่วนร่วมในการดำเนินการอย่างต่อเนื่องคณะกรรมการทั้ง 11 ท่านได้ให้ความเห็นว่าในการดำเนินการนั้นประชาชนส่วนใหญ่ในชุมชน มีส่วนร่วมในการปลูกป่าชายเลนในทุกกิจกรรม เช่น ปลูกต้นโพธิ์ทะเล

ด้านการรับประโยชน์ ประชาชนจะต้องได้รับการแจกจ่ายผลประโยชน์จากชุมชนในพื้นที่เท่ากันซึ่งอาจเป็นผลประโยชน์ส่วนตัวส่วนรวมหรือวัตถุก็ได้ คณะกรรมการทั้ง 11 ท่าน ได้ให้ความเห็นว่าในการรับประโยชน์นั้นประชาชนส่วนใหญ่ในชุมชนได้ช่วยกันมีส่วนร่วมในการรักษา ระบบนิเวศได้รับการพัฒนาเพิ่มขึ้นมีสัตว์น้ำชุกชุม และเข้ามามีส่วนร่วมในการช่วยป้องกันการกัด

เซาะของน้ำทะเลมีป่าชายเลนเพิ่มขึ้น อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมบริเวณชุมชนอีกทั้งเป็นการที่จะทำให้พื้นที่ของช่วยลดมลพิษ อีกทั้งป่าชายเลนช่วยในการลดการกัดเซาะของน้ำทะเลอีกทางหนึ่งทำให้มีการเพิ่มขึ้นของป่าชายเลนประชาชนในชุมชนจึงได้รับประโยชน์จากการทำประมง เนื่องจากมีสัตว์น้ำเพิ่มมากขึ้นรวมถึงการปลูกจิตสำนึกให้กับผู้นำชุมชนและประชาชนในการอนุรักษ์

ด้านการประเมินผล ควบคุมการเก็บเงินและการบริหารรวมถึงผลกระทบด้านต่างๆ คณะกรรมการทั้ง 11 ท่านได้ให้ความเห็นว่า ในการประเมินผลนั้น ประชาชนส่วนใหญ่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการเข้าไปดูกิจการที่ได้ร่วมปฏิบัติแต่ไม่ได้ประเมินผลเพราะขาดความรู้ในการประเมินผล

ปัญหาอุปสรรคด้านการวางแผน

ในการอนุรักษ์ป่าชายเลนถ้าหากมีการกระทำมีส่วนร่วมจะทำให้ประสบความสำเร็จได้ง่ายเพราะเป็นการนำคนที่มีความแตกต่างกันมาร่วมมือกันทำงานอย่างไรก็ตามการมีส่วนร่วมไม่ใช่เป็นสิ่งที่ทำได้ง่ายอย่างที่คิด เพราะการนำคนที่มีความแตกต่างมาทำงานร่วมกันย่อมเกิดปัญหา เพราะแต่ละคนต่างมีเป้าหมาย มีแรงจูงใจ ซึ่งมุมมองในการทำงานแตกต่างกันส่งผลให้การแสดงออกมาเป็นพฤติกรรมก็จะแตกต่างกัน

ปัญหาและอุปสรรคในการอนุรักษ์ป่าชายเลนชุมชนได้แก่ ขาดแคลนพันธุ์พืชที่ปลูก ขาดความร่วมมือและการแนะนำที่ดีจากเจ้าหน้าที่ การไม่มีเวลา พื้นที่ปลูกและอันตรายจากผู้มีอิทธิพล รวมถึงอาจเป็นผลมาจากลักษณะบางประการที่เป็นอุปสรรคในการมีส่วนร่วมให้ประสบความสำเร็จ เช่น การไม่ยอมรับสภาพที่เป็นอยู่ การกลัวความลำบาก การมีความรู้สึกที่ไม่พร้อม การไม่รับฟังคำสั่งผู้บริหารและความไม่ผูกพันกับท้องถิ่นหรือชุมชน เกิดความคิดไม่ถูกต้องและขาดความรู้สึกเป็นเจ้าของ

- ขาดการประชาสัมพันธ์, ชุมชนไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการวางแผน
- ไม่ได้รับรู้ในข้อมูลข่าวสาร
- ขาดนักอนุรักษ์ที่แท้จริงเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนด้านนี้
- ความล่าช้าของระบบราชการทำให้ชุมชนเกิดปัญหาในการจัดกิจกรรมอนุรักษ์ป่าชายเลนซึ่งกว่าจะอนุมัติมา ถึงก็เป็นการจัดกิจกรรมเฉพาะหน้าเท่านั้น จึงไม่เห็นความสำคัญอย่างแท้จริง

แนวทางการแก้ไขปัญหา ด้านการวางแผน

- มีการประชาสัมพันธ์แนะนำบุคลากรในการมีส่วนร่วมในชุมชนก่อตั้งกลุ่มอนุรักษ์อย่างจริงจังเพื่อเข้าไปมีส่วนร่วมในการวางแผน

- ร่วมแก้ปัญหาจากนโยบายที่ผู้นำส่งเสริมให้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์อย่างจริงจังซึ่ง
เป็นรูปธรรม

- จัดตั้งนักอนุรักษ์ที่เชี่ยวชาญการอนุรักษ์ป่าชายเลนให้เข้ามามีส่วนรับผิดชอบ
โดยเฉพาะ

ปัญหาอุปสรรคด้านการดำเนินการ

- ขาดการประชาสัมพันธ์
- ไม่มีอุปสรรคหรือปัญหาและสามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ทุกอย่าง
- มีปัญหาด้านเวลาและการเดินทางในการเข้าไปมีส่วนร่วม
- ผู้นำต้องให้ความรู้กับชุมชนให้ทั่วถึงเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
- ขาดงบประมาณ

แนวทางแก้ไข

- ควรจัดกิจกรรมในวันหยุดเสาร์-อาทิตย์และให้เหมาะสม
- ให้ความรู้ด้านงบประมาณประชาสัมพันธ์ให้ทุกคนได้รับรู้ข่าวสาร
- ควรใช้สื่อประชาสัมพันธ์เสียงตามสาย
- หาความรู้ในกิจกรรมนั้นๆ และนำมาแนะนำบอกกล่าวแก่ทุกคนเพื่อให้การเข้าถึงร่วม
ดำเนินการเป็นกิจกรรมที่ได้วางแผนไว้
- ภาครัฐต้องให้ความสำคัญในการอนุรักษ์อย่างแท้จริงก่อนจึงกระตุ้นให้ผู้นำกล้ารับ
กระแสกับกิจกรรมการอนุรักษ์แล้วให้ภาครัฐติดตามผลอย่างต่อเนื่อง

ปัญหาอุปสรรคด้านการรับผลประโยชน์

- เวลาเป็นอุปสรรคและเราไม่มีเวลาดูแลบางอย่างได้ต้องมีส่วนร่วมในการติดตามผล
ถึงการรับผลประโยชน์ร่วมกัน
- จิตสำนึกในการมีส่วนร่วมของประเทศไทยยังไม่เห็นถึงความสูญเสียจากภัยธรรมชาติ
จึงทำให้ความสำคัญของการอนุรักษ์มีน้อย
- พื้นที่บางส่วนเป็นอุตสาหกรรมของเอกชนที่ให้น้ำเสีย

แนวทางการแก้ไข

- ให้โรงงานกำจัดน้ำเสียก่อนปล่อยลงสู่แม่น้ำ

- มีการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้แก่ประชาชนและปลูกจิตสำนึกของการอนุรักษ์ต้องได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ

- การปลูกป่าต้องมีการดูแลหลังการปลูกด้วย
- อย่าให้พื้นที่ป่าชายเลนเป็นของภาครัฐเพื่อสะดวกต่อการร่วมกันอนุรักษ์
- ชี้แจงให้เห็นถึงประโยชน์ที่จะได้รับจากการอนุรักษ์ที่มีการส่งเสริมให้เกิดการอนุรักษ์

ป่าชายเลน

ปัญหาอุปสรรคด้านการประเมินผล

- ชุมชนขาดความรู้ความเข้าใจและขาดโอกาสในการประเมินผล
- ไม่มีเวลาประเมินผล
- ขาดการติดตามประเมินผลอย่างจริงจังทำให้การปลูกป่าชายเลนเสียหายเปล่าประโยชน์

- ไม่มีโอกาสในการเข้าร่วมประเมิน

แนวทางการแก้ไข

- ก่อตั้งการรวมกลุ่ม มีเจ้าหน้าที่เข้าร่วมประสานงานการติดตามผลโครงการที่ได้เข้าร่วมกิจกรรม
- ควรมีโครงการต่อเนื่องจากที่ปลูกป่า เช่น โครงการดูแลต้นไม้ โครงการบำรุงรักษาต้นไม้อย่างต่อเนื่อง
- ผู้นำควรเข้าถึงชุมชนจริงๆ และทั่วถึงเพื่อให้ได้รับความร่วมมือในการติดตามประเมินผลอย่างจริงจัง
- จัดตั้งกลุ่มเด็กเยาวชนให้ความรู้และปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่าชายเลน

ข้อเสนอแนะ

1. ภาครัฐควรจัดตั้งงบประมาณและบุคลากรที่เป็นนักอนุรักษ์ได้เข้ามาในชุมชนเพื่อให้ทำหน้าที่พี่เลี้ยงให้ความรู้และให้คำปรึกษา และแนะนำในการอนุรักษ์ป่าชายเลนแก่ชุมชน
2. ชุมชนควรมีการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ความเข้าใจในการเข้ามามีส่วนร่วมอนุรักษ์ป่าชายเลนแก่ประชาชนในชุมชน

3. ชุมชนควรรวมกลุ่มเยาวชนเพื่อดำเนินการบ่มเพาะให้เกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่าชายเลนให้เกิดความเป็นคนที่มี “จิตสาธารณะ” อันจะส่งผลดีแก่ชุมชนในอนาคต

บรรณานุกรม

- กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง. (2550). **แผนแม่บทการวิจัยและพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนและพื้นที่ชุ่มมณฑล พ.ศ. 2551-2554**. กรุงเทพฯ : กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- กาญจนา แก้วเทพ และกนกศักดิ์ แก้วเทพ. (2530). **การพึ่งตนเอง ศักยภาพในการพัฒนาชนบท**. กรุงเทพฯ: สมาคมทอโลกแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2552). **อุปสรรคในการมีส่วนร่วม**. ศูนย์ศึกษาระดับปริญญาโท มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด. สหรัฐอเมริกา.
- เกษม จันทร์แก้ว. (2540). **วิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- เกษม จันทร์แก้ว. (2541). **เทคโนโลยีสิ่งแวดล้อม**. กรุงเทพฯ: โครงการสหวิทยาการ บัณฑิตศึกษา สาขาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- เกษม จันทร์แก้ว. (2544). **วิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม**. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- เกษม จันทร์แก้ว. (2545). **การจัดการสิ่งแวดล้อมแบบผสมผสาน**. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ชูชัย สมितिไกร. (2542). **แนวทางการจัดการพฤติกรรมสิ่งแวดล้อมโดยอาศัยชุมชน. ในเอกสารประกอบการสอนกระบวนวิชาจิตวิทยาสิ่งแวดล้อม**. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์. (2527). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา**. กรุงเทพฯ: ศักดิ์โสภณาการพิมพ์.
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศน์. (2527). **กลวิธีแนวทางวิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท**. กรุงเทพฯ: ศักดิ์โสภณาการพิมพ์.
- นิวัติ เรืองพานิช. (2523). **การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม**. กรุงเทพฯ: เฉลิมชาญการพิมพ์.
- ประสพสุข ดีอินทร์. (2531). **การมีส่วนร่วมของเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงกุ้งทะเลในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในจังหวัดสุราษฎร์ธานี**. วิทยานิพนธ์ วท.ม., มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- นิวัติ เรืองพานิช. (2530). **หลักการและแนวความคิดของวนศาสตร์ชุมชน, ในเอกสารบรรยายประกอบการฝึกอบรมหลักสูตรการปลูกป่าระบบวนเกษตร รุ่นที่ 1**. กรุงเทพฯ: กรมป่าไม้.

- บรรพต มาลีหาล. (2544). **นโยบายของรัฐและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ บริเวณเขตห้ามล่าสัตว์ป่าคู้งกระเบน จังหวัดจันทบุรี.** วิทยานิพนธ์ วท.ม., มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- ไพรัช เตชะรินทร์. (2527). **การมีส่วนร่วมและกลวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุทธศาสตร์การพัฒนาในปัจจุบันในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา.** กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษา นโยบายสาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. (2526). **หลักการพัฒนาชุมชนและหลักการพัฒนาชนบท.** กรุงเทพฯ: ไทยนุเคราะห์.
- ศักดิ์พิชิต จุลฤกษ์. (2542). **ศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนท้องถิ่นรอบแนวเขตอุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิ้ว จังหวัดจันทบุรี.** วิทยานิพนธ์ วท.ม., มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- สนิท อักษรแก้ว. (2542). **การจัดการป่าชายเลนในประเทศไทย.** ภาควิชาวนวัฒนวิทยา คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- สุวรรณณี คงทอง. (2536). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชายเลนในท้องที่อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง.** วิทยานิพนธ์ วท.ม., มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2545). **มติคณะรัฐมนตรีและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมชายฝั่งทะเล.** สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, กรุงเทพฯ.
- อภิชัย เอกวนากุล. (2544). **การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลน จังหวัดระนอง.** วิทยานิพนธ์ ศศ.ม., มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, สุราษฎร์ธานี.
- พระมหาบัณฑิต ปณฺฑิต. (2553). **แนวคิดพระพุทธศาสนากับการอนุรักษ์ป่าไม้.** มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- สุวรรณณี คงทอง. (2536). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชายเลนชุมชนในท้องที่อำเภอสิเกาจังหวัดตรัง.** วิทยานิพนธ์ ศศ.ม., มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- อำนาจ อนันตชัย. (2546). **การระดมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาตำบล.** กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข, (2549). **เอกสารการประชุมกลุ่มพัฒนาระบบบริหาร.** กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข.

ภาคผนวก

มหาวิทยาลัยธนเรศวร
 ศูนย์วิทยบริการกรุงเทพมหานคร
 หลักสูตร การจัดการโรงแรมและการท่องเที่ยว
 รายวิชา 803598 การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
 เรื่อง แนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ป่าชายเลน
 กรณีศึกษา ชุมชนวัดอโศการาม จังหวัดสมุทรปราการ

เรียน ท่านผู้ให้สัมภาษณ์

ด้วยข้าพเจ้า นางสาว อภิญญาพร ไวยานิกรณ์ กำลังศึกษาระดับปริญญาโทหลักสูตรการ
 จัดการโรงแรมและการท่องเที่ยว ณ มหาวิทยาลัยธนเรศวร ศูนย์วิทยบริการกรุงเทพมหานคร และ
 กำลังดำเนินงานวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ป่าชายเลน กรณีศึกษา ชุมชน
 วัดอโศการาม จังหวัดสมุทรปราการซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษารายวิชา 803598 การศึกษา
 ค้นคว้าด้วยตนเอง

จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านได้โปรดกรอกแบบสอบถามเพื่อประโยชน์ของงานวิจัยนี้
 ด้วย

ขอขอบพระคุณ
 นางสาวอภิญญาพร ไวยานิกรณ์

นักศึกษาสาขาวิชาการจัดการโรงแรมและการท่องเที่ยว
 มหาวิทยาลัยธนเรศวร ศูนย์วิทยบริการกรุงเทพมหานคร

<p>ขอรับรองว่าเป็นความจริง</p> <p>.....</p> <p>(.....)</p> <p>อาจารย์ที่ปรึกษา</p>
--

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง แนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ป่าชายเลน :
กรณีศึกษา ชุมชนวัดโตโสการาม จังหวัดสมุทรปราการ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของคณะกรรมการชุมชนวัดโตโสการาม จังหวัดสมุทรปราการ

1. ชื่อ.....นามสกุล.....
2. เพศ.....อายุ.....ปี
3. ระดับการศึกษา.....
4. อาชีพ.....
5. ตำแหน่งปัจจุบันในชุมชน.....
6. หน้าที่ความรับผิดชอบในชุมชน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ส่วนที่ 2 ลักษณะของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ป่าชายเลน : กรณีศึกษา
ชุมชนวัดโตโสการาม จังหวัดสมุทรปราการ

1. ท่านเห็นว่าในปัจจุบันชุมชนได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลนชุมชนวัดโตโสการาม
ในหัวข้อดังต่อไปนี้อย่างไร

ด้านการวางแผน (หมายถึง ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา จัดลำดับ
ความสำคัญของปัญหา ตั้งเป้าหมายกำหนดการใช้ทรัพยากร กำหนดวิธีการติดตามและ
ประเมินผล และการตัดสินใจ).....

.....

.....

.....

ด้านการดำเนินการ (หมายถึง ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการดำเนินการตามแผนที่วางไว้ มีส่วนร่วมในการดำเนินการ).....

.....

.....

ด้านการรับประโยชน์ (หมายถึง ประชาชนจะต้องได้รับการแจกจ่ายผลประโยชน์จากชุมชนในพื้นที่ที่เท่ากัน ซึ่งอาจจะเป็นผลประโยชน์ส่วนตัว สังคม หรือวัตถุก็ได้).....

.....

.....

ด้านการประเมินผล (ควบคุมทางการเงิน และการบริหาร ตลอดจนผลกระทบด้านต่างๆ จากการทำกิจกรรม)

.....

.....

ส่วนที่ 3 ปัญหา และอุปสรรคที่ส่งผลกระทบต่อการใช้มีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ป่าชายเลน : กรณีศึกษา ชุมชนวัดอโศการาม จังหวัดสมุทรปราการ

1. ท่านเห็นว่ายังคงมีปัญหาหรืออุปสรรคด้านการวางแผนจากการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ป่าชายเลน อย่างไรบ้าง

.....

.....

แนวทางการแก้ไขหรือแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในด้านการวางแผนการอนุรักษ์ป่าชายเลนอย่างไร

.....

.....

2. ท่านเห็นว่ายังคงมีปัญหาหรืออุปสรรคด้านการดำเนินการจากการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ป่าชายเลน อย่างไรบ้าง

.....

.....

แนวทางการแก้ไขหรือแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในด้านการดำเนินการอนุรักษ์ป่าชายเลนอย่างไร

.....

.....

.....

3. ท่านเห็นว่ายังคงมีปัญหาหรืออุปสรรคด้านการรับประโยชน์จากการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ป่าชายเลน อย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

แนวทางการแก้ไขหรือแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในด้านการรับประโยชน์การอนุรักษ์ป่าชายเลนอย่างไร

.....

.....

.....

4. ท่านเห็นว่ายังคงมีปัญหาหรืออุปสรรคด้านการประเมินผลจากการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ป่าชายเลน อย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

แนวทางการแก้ไขหรือแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในด้านการรับประโยชน์การอนุรักษ์ป่าชายเลนอย่างไร

.....

.....

.....

ประวัติผู้ศึกษาค้นคว้า

มหาวิทยาลัยพระนคร

ประวัติผู้ศึกษาค้นคว้า

ชื่อ-ชื่อสกุล

อภิญาพร ไวยานิกกรณ์

วัน เดือน ปีเกิด

19 มกราคม 2529

ที่อยู่ปัจจุบัน

64/44 หมู่ 1 ซอยไทยประกัน 1/3 ถนนเทพารักษ์

ตำบลบางเสาธง อำเภอบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ 10540

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2550

บธ.บ. (อังกฤษธุรกิจ) มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ

